

Datum: 22. 6. 2023

**PREDLOG ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH
ZAKONA O VARUHU ČLOVEKOVIH PRAVIC
(EVA 2023-2030-0019) – redni zakonodajni postopek**

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM PREDLOGA ZAKONA

Zakon o varuhu človekovih pravic (v nadaljnjem besedilu: ZVarCP) je bil sprejet leta 1993.¹ Kot temeljno pristojnost varuha oziroma varuhinje človekovih pravic (v nadaljevanju: varuh) je določal izvajanje posebnega postopka (in po potrebi preiskave) v primerih, ko državni organi, organi lokalnih skupnosti ali nosilci javnih pooblastil (domnevno) posežejo v človekove pravice in temeljne svoboščine posameznikov, te kršitve pa niso ustrezno naslovljene v okviru drugih pritožbenih oziroma sodnih postopkov (varstvo pred varuhom je torej predvsem subsidiarne narave). Če varuh po izvedenem postopku oceni, da je v konkretnem primeru prišlo do kršitev, sme podati priporočila za njihovo odpravo, vključno s predlogom za izvedbo disciplinskega postopka, vendar pa ta priporočila nimajo narave pravnega akta oziroma za organe in organizacije, na katere so naslovljena, niso zavezujoča. Varstvo, ki ga nudi varuh, je torej neformalno, neoblastveno,² ni del upravno-sodnega sistema, temelji pa predvsem na ugledu varuha, argumentativni moči njegovih odločitev in t. i. politični odgovornosti kršiteljev.³

Zakon je bil do sedaj dvakrat noveliran, in sicer leta 2012⁴ in leta 2017,⁵ prav tako pa je vanj posegel leta 2002 sprejeti Zakon o javnih uslužbencih.⁶ Spremembe iz leta 2002 in 2012 so bile namenjene predvsem urejanju delovnopravnega položaja uslužbencev in funkcionarjev institucije, spremembe iz leta 2017 pa so, po drugi strani, pomembneje razširile in okrepile

¹ Ur. l. RS, št. 71/93. Glej tudi: Rovšek, J., Razvoj varstva človekovih pravic zahteva nove pristope, Pravna praksa, št. 48/2008, str. 6-8.

² Glej: Sklep Upravnega oddelka Vrhovnega sodišča RS, opr. št. I Up 231/2016, 1. 2. 2017: »11. Delovanje Varuha niti z vidika splošne opredelitve njegovih nalog in pristojnosti niti z vidika ravnanja v konkretnem primeru očitno ne ustreza značilnostim oblastvenega delovanja. Njegovo ravnanje je usmerjeno v nadzor nad delovanjem nosilcev oblasti in se tudi izraža v ukrepih, ki so usmerjeni prav zoper navedene oblastvene subjekte in ne druge osebe, nosilce človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Še več, tudi samo delovanje Varuha je tako po zakonski kot po konceptualni opredelitvi neoblastno in le omejeno formalizirano [...]«.«

³ Prim. s Trpin, G., komentar k 159. členu, v: Šturm, L. (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, 2002, Ljubljana, str. 1079, robna št. 3: »Varuh ni del mehanizma oblasti, ampak je prej antioblast, saj s svojim delovanjem omejuje njeno samovoljo pri poseganju v človekove pravice in temeljne svoboščine. Pri tem tudi na področju svojega delovanja nima neposrednih pristojnosti za oblastno ukrepanje, ampak deluje na neformalen način in črpa svojo avtoriteto iz svojega ugleda in položaja v družbi.«

⁴ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP-A), Ur. l. RS, št. 109/12.

⁵ Zakon o dopolnitvah Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP-B), Ur. l. RS, št. 54/17.

⁶ Ur. l. RS, št. 56/02.

pristojnosti varuha. Varuh je tako pridobil naloge na področju organiziranja zagovorništva otrok – mreže prostovoljcev, ki otrokom nudijo strokovno pomoč pri izražanju mnenja v postopkih in zadevah, v katerih so udeleženi. Ustanovljen je bil Svet varuha za človekove pravice, posvetovalno telo, ki deluje po načelu strokovne avtonomije, kot notranjeorganizacijska enota institucije pa je pričel delovati Center za človekove pravice z zadolžitvami predvsem na področju izobraževanja in ozaveščanja ter sodelovanja z drugimi organi, civilno družbo in mednarodnimi organizacijami. Varuh je, nadalje, pridobil pristojnost izvajanja nadzora mučenja oseb, ki jim je odvzeta prostost. Gre za t. i. državni preventivni mehanizem, k ustanovitvi katerega Republika Slovenija zavezuje Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju.⁷ Spremembe Zakona o varuhu človekovih pravic iz leta 2017 so Varuhu omogočile tudi, da je leta 2021 pridobil najvišji status (status A) po Pariških načelih o položaju in delovanju nacionalnih institucij za človekove pravice⁸ (v nadaljnjem besedilu: pariška načela).

Normativni okvir delovanja varuha se je večinoma izkazal kot ustrezen. Kljub temu ta Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varuhu človekovih pravic (v nadaljnjem besedilu: predlog novele) prinaša nekatere pomembne novosti glede varstva pravic in svoboščin posameznih ranljivih skupin, kjer trenutna ureditev ne izpolnjuje ustrezno zavez ali ne sledi povsem priporočilom, ki izhajajo iz mednarodnih konvencij, oziroma zaostaja za dobrimi praksami, vzpostavljenimi v drugih državah. Prav tako predlog novele posega v nekatere že obstoječe rešitve, za katere se pri dosedanjem delovanju varuha izkazalo, da jih je mogoče izboljšati.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1 Cilji

Cilj predloga novele je okrepiti sistem posebnega, neformalnega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin v Republiki Sloveniji, tako na splošni ravni kot posebej glede nekaterih ranljivih skupin, in sicer otrok, invalidk in invalidov oziroma oseb z oviranostmi (v nadaljnjem besedilu: invalidi) in žrtev trgovine z ljudmi. S predlogom novele Republika Slovenija tudi izpolnjuje zaveze in sledi priporočilom glede varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki izhajajo iz mednarodnih konvencij.

2.2 Načela

Predlog novele zasleduje temeljna ustavna načela, in sicer načelo varstva človekovih pravic, načelo nediskriminacije, načelo pravne države, načelo delitve oblasti ter načelo izpolnjevanja obveznosti v dobri veri, izhajajoče iz Ustanovne listine OZN.

Nadalje predlog novele zasleduje tudi posebna načela v zvezi s spoštovanjem človekovih pravic, izhajajoča iz mednarodnih konvencij, ki zavezujejo Republika Slovenijo, predvsem pa:

- načelo nediskriminacije in načelo največje koristi otroka, izhajajoče iz Konvencije o otrokovih pravicah;

⁷ Zakon o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM), Ur. l. RS, št. 114/06 – Mednarodne pogodbe, št. 20/06.

⁸ Resolucija Generalne skupščine OZN, št. 48/134, z dne 20. 12. 1993.

- načela, izhajajoča iz Konvencije o pravicah invalidov, in sicer: a) spoštovanje prirojenega dostojanstva, osebne samostojnosti, ki vključuje svobodo izbire in neodvisnost posameznikov, b) nediskriminacija, c) polno in učinkovito sodelovanje in vključenost v družbo, d) spoštovanje različnosti in sprejemanje invalidov kot dela človekove raznolikosti in humanosti, e) enakost možnosti, f) dostopnost, g) enake možnosti za moške in ženske, h) spoštovanje razvojnih sposobnosti invalidnih otrok ter spoštovanje pravice invalidnih otrok do ohranitve njihove identitete ter i) načelo participacije, izhajajoče iz tretjega odstavka 33. člena navedene konvencija;
- načelo nediskriminacije, izhajajoče iz 3. člena Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi.

2.3 Poglavitne rešitve

a) **Predstavitev predlaganih rešitev:**

– **konkreten opis predlaganih rešitev:**

i) Predlog novele uvaja funkcijo varuha oziroma varuhinje otrokovih pravic (v nadaljnjem besedilu: varuh otrokovih pravic), ki opravlja izključno naloge, povezane s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami otrok. Varuh otrokovih pravic je sicer namestnik varuha, vendar zakon v skladu s predlogom novele določa njegove izvirne pristojnosti, ki jih varuh otrokovih pravic opravlja samostojno. Gre za vodenje postopkov in preiskav, ki se nanašajo na kršitev pravic in svoboščin otrok, naloge v zvezi z zagovorništvom otrok ter naloge izobraževanja in ozaveščanja otrok ter splošne in strokovne javnosti. Varuh otrokovih pravic vodi Oddelek za pravice otrok, ki se prav tako na zakonski ravni določa s predlogom novele, ter skrbi za redno usposabljanje oseb, zaposlenih v tem oddelku, za delo z otroki. Predlagana rešitev tako v okviru institucije varuha vzpostavlja trajno specializacijo za področje otrok.

ii) V skladu s predlogom novele varuh opravlja funkcijo neodvisnega telesa za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja Konvencije o pravicah invalidov,⁹ s čimer Republika Slovenija izpolnjuje obveznost iz drugega odstavka 33. člena navedene konvencije, ki državam pogodbenicam nalaga, da ustanovijo tovrstno telo. Predlog novele, nadalje, določa, da mora Svet varuha za človekove pravice kot člane civilne družbe vključevati predstavnike invalidov, s čimer je zagotovljena zahteva po participaciji invalidov pri spremljanju konvencije (tretji odstavek 33. člena konvencije).

iii) Varuh prevzema naloge poročevalca za spremljanje dejavnosti državnih institucij za boj proti trgovini z ljudmi in izpolnjevanje obveznosti po notranji zakonodaji, skladno s četrtem odstavkom 29. člena Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi. Pri tem dodatne pristojnosti varuha ne posegajo v pristojnosti obstoječih organov oziroma ne nadomeščajo nacionalnega koordinatorskega in medresorske delovne skupine kot predlagateljev nacionalne strategije oziroma politike boja proti trgovini z ljudmi, pač pa pomenijo dodatno, neodvisno stopnjo nadzora in ocenjevanja uspešnosti navedene strategije oziroma politike.

iv) Pristojnost varuha se v skladu s predlogom novele širi na zasebnopravne izvajalce javnih služb, in sicer zgolj glede ravnanj, ki pomenijo kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin pri izvajanju javne službe. S tem se varstvo človekovih pravic zagotavlja tudi v primerih, ko država javnih dobrin ne zagotavlja sama, pač pa to prenese na druge subjekte.

v) Mandatna doba varuha in namestnikov se iz šestih let podaljšuje na osem let, hkrati pa se funkcija varuha omejuje na en mandat.

⁹ Ur. l. RS, št. 37/08 – Mednarodne pogodbe, št. 10/08.

- **variantne rešitve, ki so bile proučevane, in utemeljitev predlagane rešitve:**

Vlada Republike Slovenije je letu 2022 dvakrat podala mnenje k pobudi državnega svetnika Tomaža Horvata za ustanovitev samostojne, avtonomne in neodvisne institucije Varuha otrokovih pravic (Sklep Vlade RS, št. 00202-12/2022/9, z dne 14. 4. 2022 ter sklep Vlade RS, št. 00202-12/2022/19, z dne 15. 11. 2022). Vlada je v obeh primerih po natančni preučitvi pobude izrazila zadržanost do ustanovitve novega organa, saj je ocenila, da večino nalog, ki naj bi jih opravljal tak organ, opravlja že varuh, da je institucija varuha človekovih pravic v treh desetletjih delovanja pridobila številne dragocene izkušnje ter da je praviloma potrebna celovitejša obravnava primerov, saj prizadeti otroci pogosto sodijo tudi v druge ogrožene skupine (pripadniki manjšin, invalidne osebe ipd.). Rešitev, ki jo prinaša ta predlog novele – ustanovitev samostojnega varuha otrokovih pravic znotraj institucije varuha človekovih pravic po načelu »en organ – dva varuha« – po oceni Vlade prinaša vse prednosti, kot jih je v svojem predlogu navedel svetnik Horvat, hkrati pa zasleduje tudi načelo ekonomičnosti in preprečuje tveganje za diskontinuiteto z dosedanjim delom, znanjem in izkušnjami varuha.

Republika Slovenija je s ciljem uresničevanja zaveze iz drugega odstavka 33. člena Konvencije o pravicah invalidov na podlagi 28. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov¹⁰ (v nadaljnjem besedilu: ZIMI) ustanovila Svet za invalide Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Svet za invalide). Svet za invalide je bil ustanovljen kot neodvisen tripartitni organ, katerega člani so predstavniki reprezentativnih invalidskih organizacij, predstavniki strokovnih institucij s področja invalidskega varstva ter predstavniki Vlade. Odbor OZN za pravice invalidov je glede navedenega opozoril, da ureditev, kot jo določa ZIMI, ni primerna, saj Svet za invalide ne ustreza pariškim načelom glede statusa državnih institucij za spodbujanje in varstvo človekovih pravic. Ob podaji mnenja k Predlogu zakona o Svetu za invalide Republike Slovenije, ki ga je v zakonodajni postopek leta 2022 vložil Državni svet, je Vlada Republike Slovenije izrazila zadržanost do normativnega prestrukturiranja Sveta za invalide ter kot eno izmed alternativ predstavila ureditev, po kateri bi vlogo spremljanja konvencije prevzel varuh, ki dosega status A, najvišji status po pariških načelih (glej Mnenje k Predlogu zakona o Svetu za invalide Republike Slovenije, št. 00702-155/2022/6, z dne 6. 10. 2022). Vlada ocenjuje, da je prenos pooblastil za spremljanje izvajanja konvencije na varuha najustreznejša rešitev, saj zasleduje načelo ekonomičnosti, sledi dosedanjemu razvoju področja varstva človekovih pravic, in sicer koncentraciji različnih nalog v okviru institucije varuha, ter omogoča najhitrejšo pot do zagotovitve izpolnjevanja pogojev, ki jih določa 33. člen Konvencije o pravicah invalidov. Pri tem je potrebno poudariti, da predlog novele ne posega v pristojnosti Sveta za invalide po 28. členu ZIMI, ki torej pristojnost spremljanja konvencije ohranja.

b) Način reševanja:

- **vprašanja, ki se bodo urejala s predlaganim zakonom:**

Vprašanja, ki se urejajo s predlogom, so navedena pod točko 2.3.a).

- **vprašanja, ki se bodo urejala z izvršilnimi predpisi, in seznam izvršilnih predpisov, ki bodo prenehali veljati: /**

¹⁰ Ur. l. RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17.

- ***vprišanja, ki se bodo urejala drugače, navedite kako (npr. s kolektivnimi pogodbam):***

Varuh otrokovih pravic v skladu s predlogom novele s splošnimi akti ureja vprišanja v zvezi s položajem zagovornikov, območnih koordinatorjev in izvajanjem zagovorništva. Na podlagi prehodne določbe predloga novele do sprejetja teh aktov ostanejo v veljavi obstoječi akti, ki urejajo navedena vprišanja, in jih je trenutno pristojeo sprejemati varuh.

- ***vprišanja, v katera ni mogoče poseči s predpisi: /***
- ***vprišanja, ki jih ni treba več urejati s predpisi: /***
- ***vprišanja, ki se bodo urejala s predpisi ter v zvezi s katerimi so bili predhodno opravljeni poskusi in testi, da se ugotovi, ali je ukrepanje primerno: /***

c) Normativna usklajenost predloga zakona:

- ***z veljavnim pravnim redom:***

Predlog je skladen z Ustavo Republike Slovenije (159. člen).

- ***s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in mednarodnimi pogodbam, ki zavezujejo Republiko Slovenijo:***

S predlogom se uresničujejo mednarodnopravne zaveze, ki jih je sprejela Republika Slovenija.

- ***s predpisi, ki jih je tudi treba sprejeti oziroma spremeniti in »paketno« obravnavati:***

V povezavi s predlogom ni treba sprejeti, spremeniti oziroma paketno obravnavati nobenega drugega predpisa.

č) Usklajenost predloga zakona:

- ***s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi:***

Predlog ne posega v pristojnosti občin.

- ***s civilno družbo oziroma ciljnimi skupinami, na katere se predlog zakona nanaša (navedba neusklajenih vprišanj): Dopolniti!***
- ***s subjekti, ki so na poziv predlagatelja neposredno sodelovali pri pripravi predloga zakona oziroma so dali mnenje (znanstvene in strokovne institucije, nevladne organizacije in posamezni strokovnjaki ter predstavniki zainteresirane javnosti): Dopolniti!***

Datum pošiljanja v strokovno usklajevanje: Dopolniti!

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA ZA DRŽAVNI PRORAČUN IN DRUGA JAVNA FINANČNA SREDSTVA

- ***Ocena finančnih sredstev za državni proračun:***

- *Ocena drugih javnih finančnih sredstev: /*
- *Predvideno povečanje ali zmanjšanje prihodkov državnega proračuna: /*
- *Predvideno povečanje ali zmanjšanje obveznosti za druga javna finančna sredstva: /*
- *Predvideni prihranki za državni proračun in druga javna finančna sredstva: /*
- *Sredstva bodo zagotovljena z zadolževanjem (poročstva): /*
- *V naslednjem proračunskem obdobju bodo sredstva zagotovljena: /*

4. NAVEDBA, DA SO SREDSTVA ZA IZVAJANJE ZAKONA V DRŽAVNEM PRORAČUNU ZAGOTOVLJENA, ČE PREDLOG ZAKONA PREDVIDEVA PORABO PRORAČUNSKIH SREDSTEV V OBDOBJU, ZA KATERO JE BIL DRŽAVNI PRORAČUN ŽE SPREJET

Predlog ne predvideva porabe proračunskih sredstev v obdobju, za katero je bil proračun že sprejet.

5. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

- **Prikaz ureditve v pravnem redu EU:**

Vprašanja, ki so predmet urejanja s tem predlogom novele, niso predme evropskega prava.

- **Prikaz ureditve v najmanj treh pravnih sistemih držav članic EU:**

VARSTVO PRAVIC OTROK

Številne evropske države so ustanovile specializirane organe za varstvo pravic otrok, ki delujejo v okviru vlade (npr. Norveška, Švedska, Finska) ali pa gre za klasične parlamentarne pooblaščenke (npr. Italija, Moldavija). V zvezi z moldavsko ureditvijo velja izpostaviti, da je ombudsman za otroke sicer samostojen, vendar deluje v skupnem uradu s splošnim ombudsmanom, urad pa vodi slednji. V nekaterih evropskih državah funkcijo varstva otrok izvršuje splošni ombudsman (npr. Estonija, Danska in Bolgarija; v vseh primerih je organiziran poseben oddelek za otrokove pravice), v nekaterih pa poseben namestnik splošnega ombudsmana (npr. Francija). Čeprav je splošni trend v zadnjih desetletjih ustanavljanje specializiranih institucij za varstvo pravic otrok, je na primer v Franciji leta 2011 z ustavnimi spremembami prišlo do združitve splošnega ombudsmana in ombudsmana za otroke. Pristojnosti organov za varstvo pravic otrok praviloma zajemajo različne oblike zavzemanja za koristi otrok, vključno z revizijo zakonodaje, promocijo pravic otrok ter naslavljanje priporočil na organe oblasti. Pogosto njihove pristojnosti vključujejo tudi obravnavo konkretnih primerov kršitev (npr. Italija, Moldavija, Estonija, Danska, Bolgarija, Francija), v določenih primerih pa organ take pristojnosti nima (npr. Norveška, Švedska, Finska).

SPREMLJANJE IZVAJANJA KONVENCIJE O PRAVICAH INVALIDOV

Države pogodbenice zahtevajo po določitvi neodvisnega nadzornega organa iz drugega odstavka 33. člena Konvencije o pravicah invalidov uresničujejo na različne načine: s posebnim neodvisnim organom (npr. Bolgarija, Ciper, Italija, Portugalska), kot dodatno nalogo pri Varuhu človekovih pravic (npr. Češka, Estonija, Finska, Poljska) ali pri posebnem varuhu človekovih pravic invalidov (npr. Hrvaška), v okviru inštitutov za človekove pravice ali centrov za enake možnosti (npr. Belgija, Nemčija), v nacionalnem svetu invalidskih organizacij (npr. Madžarska) ali porazdeljeno med več organizacij (npr. Velika Britanija).

MANDATNA DOBA VARUHA

V večini evropskih držav mandat ombudsmana traja med štirimi in sedmimi leti. Štiriletni mandat imajo finski, norveški in švedski ombudsman, petletnega v Albaniji, Latviji, Livi, na Poljskem in Portugalskem ter v Ruski federaciji, šestletni mandat poznajo Avstrija, Belgija, Francija in Madžarska, sedemletnega pa v Azerbajdžanu, Estoniji in Moldaviji. Osemletni mandat ima ombudsman na Hrvaškem. Pri tem je v večini držav ista oseba praviloma lahko imenovana vsaj dvakrat, v primeru daljših mandatov pa je ponekod mandat neponovljiv (Azerbajdžan, Francija, Moldavija). Na Danskem je mandat odvisen od mandatne dobe predstavniškega telesa, ob tem pa velja pravilo, da je ista oseba na položaj ombudsmana sicer lahko imenovana večkrat, vendar funkcije ne sme opravljati več kot deset let.

6. PRESOJA POSLEDIC, KI JIH BO IMEL SPREJEM ZAKONA

6.1 Presoja administrativnih posledic

a) V postopkih oziroma poslovanju javne uprave ali pravosodnih organov:

- *razlogi za uvedbo novega postopka ali administrativnih bremen in javni interes, ki naj bi se s tem dosegel: /*
- *ukinitve postopka ali odprava administrativnih bremen: /*
- *spoštovanje načela »vse na enem mestu« ter organ in kraj opravljanja dejavnosti oziroma izpolnjevanja obveznosti: /*
- *podatki oziroma dokumenti, ki so potrebni za izvedbo postopka in jih bo organ pridobil po uradni dolžnosti, ter način njihovega pridobivanja: /*
- *ustanovitev novih organov, reorganizacija ali ukinitve obstoječih organov: /*
- *ali bodo zaradi izvajanja postopkov in dejavnosti potrebne nove zaposlitve, ali so izvajalci primerno usposobljeni, ali bodo potrebna dodatno usposabljanje ter finančna in materialna sredstva: /*
- *ali se bodo zaradi ukinitve postopkov in dejavnosti zmanjšala število zaposlenih ter finančna in materialna sredstva: /*

b) Pri obveznostih strank do javne uprave ali pravosodnih organov:

- *dokumentacija, ki jo mora stranka predložiti, povečanje ali zmanjšanje obsega dokumentacije z navedbo razlogov: /*
- *stroški, ki jih bo imela stranka, ali razbremenitev stranke: /*

- *čas, v katerem bo stranka lahko uredila zadevo: /*

6.2 Presoja posledic za okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki: /

6.3 Presoja posledic za gospodarstvo: /

6.4 Presoja posledic za socialno področje:

- *zaposlenost in trg dela: /*
- *sodno varstvo in učinkovito sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin: /*

6.5 Presoja posledic za dokumente razvojnega načrtovanja: /

6.6 Presoja posledic za druga področja: /

6.7 Izvajanje sprejetega predpisa:

a) Predstavitev sprejetega zakona:

- *ciljnim skupinam (seminarji, delavnice): /*
- *širši javnosti (mediji, javne predstavitve, spletne predstavitve):*

Predstavitev zakona bo pripravljena s strani predlagatelja.

b) Spremljanje izvajanja sprejetega predpisa:

- *zagotovitev spremljanja izvajanja predpisa,*
- *organi, civilna družba,*
- *metode za spremljanje doseganja ciljev,*
- *merila za ugotavljanje doseganja ciljev:*

Nadzor nad delom varuha izvaja Državni zbor na podlagi rednih poročil, ki jih vsakoletno pripravi varuh, ter v okviru obravnave teh poročil na sejah (delovnih teles) Državnega zbora.

- *časovni okvir spremljanja za pripravo poročil:*
- *roki za pripravo poročil o izvajanju zakona, doseženih ciljih in nadaljnjih ukrepih:*

6.8 Druge pomembne okoliščine v zvezi z vprašanji, ki jih ureja predlog zakona:

/

7. PRIKAZ SODELOVANJA JAVNOSTI PRI PRIPRAVI PREDLOGA ZAKONA:

Datum pošiljanja v strokovno usklajevanje: *Dopolniti!*

V razpravo so bili vključeni:

Dopolniti!

Mnenja, predlogi in pripombe z navedbo predlagateljev:

Dopolniti!

8. PODATEK O ZUNANJEM STROKOVNJAKU OZIROMA PRAVNI OSEBI, KI JE SODELOVALA PRI PRIPRAVI PREDLOGA ZAKONA, IN ZNESKU PLAČILA ZA TA NAMEN:

/

9. NAVEDBA, KATERI PREDSTAVNIKI PREDLAGATELJA BODO SODELOVALI PRI DELU DRŽAVNEGA ZBORA IN DELOVNIH TELES:

- dr. Dominika Švarc Pipan, ministrica,
- dr. Igor Šoltes, državni sekretar,
- mag. Nina Koželj, generalna direktorica Direktorata za kaznovalno pravo in človekove pravice na Ministrstvu za pravosodje,
- Peter Pavlin, vodja Sektorja za kaznovalno pravo in človekove pravice na Ministrstvu za pravosodje
- Matic Kumer, višji svetovalec II

II. BESEDILO ČLENOV

1) člen

V Zakonu o varuhu človekovih pravic (Uradni list RS, št. 69/17 – uradno prečiščeno besedilo) se v 1. členu besedilo »organov lokalne samouprave« nadomesti z besedilom »samoupravnih lokalnih skupnosti«, za katerega se doda vejica, besedilo »in nosilcev javnih pooblastil« pa se nadomesti z besedilom »nosilcev javnih pooblastil in izvajalcev javnih služb (v nadaljnjem besedilu: organi)«.

2) člen

V 5. členu se v prvem odstavku besedilo »O svojem delu varuh« nadomesti z besedo »Varuh«.

Doda se nov tretji odstavek, ki se glasi:

»Nadzor nad porabo sredstev iz prejšnjega odstavka opravlja Računsko sodišče Republike Slovenije«.

3) člen

V 6. členu se besedilo »Državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil (v nadaljnjem besedilu: organi)« nadomesti z besedo »Organi«, besedilo »izvedbo preiskave« pa se nadomesti z besedilom »izvajanje njegovih pooblastil in nalog«.

4) člen

V 6.a členu se v drugem odstavku v četrti alineji na obeh mestih črta besedilo »iz prejšnjega člena«, za besedilo »enolična številka zadeve« pa se doda beseda »tega«. V peti alineji se besedilo »občutljivi osebni podatki« nadomesti z besedilom »posebne vrste osebnih podatkov«, besedilo »iz prejšnjega člena« pa se črta.

V tretjem odstavku se besedilo »Občutljive osebne podatke« nadomesti z besedilom »Posebne vrste osebnih podatkov«, besedilo »iz prejšnjega člena« pa se črta.

V petem odstavku se besedilo »zadev iz III.a poglavja tega zakona« nadomesti z besedilom »zadev zagovorništva otrok«.

5) člen

V 9. členu se v drugem odstavku beseda »državljanov« nadomesti z besedilom »posameznic in posameznikov (v nadaljnjem besedilu: posamezniki)«.

6) člen

V 12. členu se beseda »šestih« nadomesti z besedo »osmih«, besedilo »in je po poteku mandatne dobe lahko še enkrat izvoljen« pa se črta. Doda se nov drugi stavek, ki se glasi: »Varuh ne sme biti ponovno voljen.«.

Doda se nov tretji odstavek, ki se glasi:

»Varuh kot vršilec dolžnosti nadaljuje z opravljanjem funkcije tudi po poteku mandatne dobe, za katero je bil imenovan, dokler državni zbor ne imenuje njegovega naslednika, vendar največ šest mesecev«.

7) člen

V 15. členu se v prvem odstavku beseda »dva« nadomesti z besedo »tri«, besedilo »štiri namestnike« pa se nadomesti z besedilom »pet namestnikov«.

V 15. členu se za prvim odstavkom doda nov drugi odstavek, ki se glasi:

»Enega izmed namestnikov iz prvega odstavka tega člena državni zbor imenuje posebej za opravljanje nalog, povezanih s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami otrok (v nadaljnjem besedilu: varuh otrokovih pravic). Varuh kot kandidata za varuha otrokovih pravic predlaga osebo, ki ima najmanj osem let delovnih izkušenj na področju dela z otroki ali na družinskem področju ali je priznan strokovnjak za človekove pravice in temeljne svoboščine otrok.«.

8) člen

V 16. členu se beseda »šest« nadomesti z besedo »osem«.

9) člen

V 17. členu se v drugem odstavku za besedo »nadomeščajo« doda vejica in besedilo »ter namestnika, ki nadomešča varuha otrokovih pravic«.

10) člen

V 22. členu se doda nov drugi odstavek, ki se glasi:

»Določba 4. člena velja tudi za varuha otrokovih pravic glede nalog in pooblastil, ki jih opravlja neposredno na podlagi tega zakona.«

11) člen

Za naslov poglavja »III. PRISTOJNOST VARUHA« se doda nov naslov oddelka, ki se glasi »I. oddelek: SPLOŠNE DOLOČBE«.

12) člen

V 23. členu se za besedo »ima« doda besedilo »naloge in«, besedilo »državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil« pa se nadomesti z besedo »organov«.

13) člen

Naslov poglavja »III.a ZAGOVORNIŠTVO OTROK« se nadomesti z naslovom oddelka »II. oddelek: ZAŠČITA OTROK«, za katerega se doda nov 25.aa člen, ki se glasi:

»25. aa člen

(1) Varuh otrokovih pravic samostojno obravnava pobude in izvaja postopke na lastno pobudo, ki se nanašajo na kršitve človekovih pravic ali temeljnih svoboščin otrok. Varuh otrokovih pravic lahko glede na ugotovitve v končnem poročilu predlaga način, s katerim naj se ugotovljena nepravilnost odpravi, ter predlaga uvedbo disciplinskega postopka.

(2) Če se pobuda oziroma postopek nanaša na kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin otrok kot tudi na kršitev drugih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, sme varuh postopek delno ali v celoti prevzeti sam, njegovo izvajanje pa prenesti na drugega namestnika oziroma na drugo notranjeorganizacijsko enoto.«

14) člen

V 25.a členu se besedilo prvega odstavka spremeni tako, da se glasi:

»(1) Varuh otrokovih pravic organizira in skrbi za zagovorništvo otrok. Zagovorništvo otrok izvajajo zagovorniki otrok (v nadaljnjem besedilu: zagovorniki) in območni koordinatorji zagovornikov otrok (v nadaljnjem besedilu: koordinatorji) v mreži prostovoljcev, ki zagotavlja vsem otrokom enako dostopnost do zagovornika.

V tretjem odstavku se na obeh mestih za besedo »varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«.

Za tretjim odstavkom se doda nov četrti odstavek, ki se glasi:

»(4) Koordinatorji nudijo informacije in nasvete zagovornikom, sodelujejo z varuhom otrokovih pravic, starši, skrbniki in drugimi institucijami v posameznih zagovorniških primerih, organizirajo uvodna in zaključna srečanja z otrokom ter izvajajo območne intervizije in supervizije.«

V dosedanjem četrtem odstavku, ki postane peti odstavek, se za besedo »varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«, besedilo namestnik varuha, pristojen za varstvo otrokovih pravic« pa se nadomesti z besedilom »varuh otrokovih pravic«.

Dosedanji peti odstavek postane šesti odstavek.

V dosedanjem šestem odstavku, ki postane sedmi odstavek, se za besedo »varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«.

15) člen

V 25. b členu se prvi odstavek spremeni tako, da se glasi:

»(1) Naloge zagovornika oziroma koordinatorja sme opravljati oseba, vpisana na seznam zagovornikov oziroma seznam koordinatorjev. Varuh otrokovih pravic na spletni strani ali na drug primeren način enkrat letno objavi javni poziv za vpis na navedena seznama.«

V drugem odstavku se v uvodnem stavku za besedo »Varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«, za besedo »zagovornikov« pa se doda besedilo »oziroma koordinatorjev«. V sedmi alineji se za besedo »področju« doda besedilo »v primeru imenovanja za zagovornika oziroma osem let delovnih izkušenj na istem področju v primeru imenovanja za koordinatorja«. V osmi alineji se črta besedilo »kot kandidat za zagovornika«, za besedo »varuh« pa se doda besedilo »otrokovih pravic«. V deseti alineji se za besedo »varuhom« doda besedilo »otrokovih pravic«.

V tretjem odstavku se za besedo »Varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«, za besedo »zagovornikov« pa se doda besedilo »in koordinatorjev«.

V četrtem odstavku se za besedo »Varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«, za besedo »zagovorniku« se doda besedilo »oziroma koordinatorju«, za besedo »zagovornik« pa se doda besedilo »oziroma koordinator«.

V petem odstavku se za besedo »zagovornika« doda besedilo »in koordinatorja«, za besedo »varuh« pa se doda besedilo »otrokovih pravic«.

V šestem odstavku se v uvodnem stavku za besedo »zagovornika« doda besedilo »ali koordinatorja« za besedo »varuh« pa se doda besedilo »otrokovih pravic«. V četrti alineji se za besedo »varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«.

V sedmem odstavku se za besedo »varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«, za besedo »zagovornikov« se doda besedilo »oziroma koordinatorjev«, beseda »državnih« pa se črta.

16) člen

V 25.c členu se v drugem odstavku za besedo »Varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«.

17) člen

V 25. d členu se prvi in drugi odstavek spremenita tako, da se glasita:

»(1) Z namenom izbire zagovornika v posamezni zadevi in za izvajanje drugih nalog v zvezi z zagovorništvom varuh otrokovih pravic vzpostavi, vodi, upravlja in vzdržuje seznam zagovornikov in seznam koordinatorjev, v katerih obdeluje te podatke: ime in priimek zagovornika oziroma koordinatorja, strokovni ali znanstveni naslov, EMŠO, stalno ali začasno prebivališče, vrsto in stopnjo izobrazbe ter datum uvrstitve na seznam.

(2) Varuh otrokovih pravic na spletni strani objavlja posodobljen seznam zagovornikov, ki vsebuje ime, priimek, strokovni ali znanstveni naslov ter šifro zagovornika«

V tretjem odstavku se za besedo »varuh« doda besedilo »otrokovih pravic«.

18) člen

Za 25. člen se doda nov 25.e člen, ki se glasi:

»25.e člen

Varuh otrokovih pravic skrbi za dostopnost informacij in izvajanje nalog ozaveščanja glede človekovih pravic in temeljnih svoboščin otrok.«

19) člen

Za novi 25.e člen se dodata naslov oddelka »III. oddelek: ZAŠČITA INVALIDOV« ter 25.f člen, ki se glasi:

»25.f člen

Varuh opravlja naloge neodvisnega telesa za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja Konvencije o pravicah invalidov (Uradni list RS, št. 37/08 – Mednarodne pogodbe, št. 10/08) iz drugega odstavka 33. člena navedene konvencije.«

20) člen

Za novi 25.f. člen se dodata naslov oddelka »IV. oddelek: ZAŠČITA ŽRTEV TRGOVINE Z LJUDMI« in 25.g člen, ki se glasi:

»25.g člen

(1) Varuh opravlja naloge poročevalca za spremljanje dejavnosti državnih institucij za boj proti trgovini z ljudmi in izpolnjevanje obveznosti po notranji zakonodaji, skladno s četrtem odstavkom 29. člena Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (Uradni list RS, št. 62/09 – Mednarodne pogodbe, št. 14/09). O tem varuh poroča v skladu s tem zakonom.

(2) Ne glede na določbe drugih zakonov o izključitvi javnosti iz glavne obravnave sme biti predstavnik varuha navzoč na obravnavah v kazenskih in drugih sodnih postopkih, povezanih s trgovino z ljudmi, pri čemer varuh ni udeleženec teh postopkov. Sodišče varuha pravočasno obvesti o glavnih obravnavah v postopkih zaradi kaznivih dejanj trgovine z ljudmi in spravljanja v suženjsko razmerje. Varuh sodišču sporoči svojo odločitev o udeležbi pred začetkom glavne obravnave.

(3) Varuh ima pravico seznaniti se z vsebino vseh spisov policije, državnega tožilstva in sodišč, ki se nanašajo na kaznivi dejanji trgovine z ljudmi in spravljanja v suženjsko razmerje.«

21) člen

V 26. členu se v prvem odstavku besedilo »državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil« nadomesti z besedo »organa«.

22) člen

V 34. členu ter prvem odstavku 35. člena se črta beseda »državen« vseh sklonih, oblikah in številih.

23) člen

V 36. členu se v prvem odstavku črta besedilo »iz 6. člena tega zakona«

24) člen

V 41. členu se besedilo »organov lokalne samouprave« nadomesti z besedilom »samoupravnih lokalnih skupnosti«.

25) člen

V 42. členu se v prvem odstavku besedilo »državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil« nadomesti z besedo »organa«.

26) člen

V 43. členu se v prvem odstavku za besedo »delu« doda besedilo »in delu varuha otrokovih pravic«, beseda »državljanov« pa se nadomesti z besedo »posameznikov«.

27) člen

V 45. členu se v drugem odstavku besedilo »državnim organom, zavodom in organizacijam, ki izvajajo javna pooblastila,« nadomesti z besedo »organom«.

28) člen

Naslov V.a poglavja se spremeni tako, da se glasi: »V.a SVET VARUHA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE, CENTER ZA ČLOVEKOVE PRAVICE IN ODDELEK ZA OTROKOVE PRAVICE«.

29) člen

V 50.a členu se v drugem odstavku v drugi alineji za besedo »varuhu« doda besedilo »oziroma varuhu otrokovih pravic«. V četrti alineji se besedilo »obravnavo poročila« nadomesti z besedilom »sodeluje pri obravnavi poročil«, beseda »sodeluje« pa se črta.

Doda se nov tretji odstavek, ki se glasi:

»(3) Pobudo za izvedbo nalog iz pristojnosti sveta sme podati tudi varuh otrokovih pravic.«

Dosedanji tretji odstavek postane četrti odstavek.

V dosedanjem četrtem odstavku, ki postane peti odstavek, se število 16 nadomesti s številom 18, beseda »Sedem« pa se nadomesti z besedo »Devet«.

Dosedanji peti odstavek postane šesti odstavek.

V dosedanjem šestem odstavku, ki postane sedmi odstavek, se na koncu doda besedilo: »Dva izmed članov civilne družbe morata delovati na področju zaščite pravic invalidov.«

Dosedanji sedmi do dvanajsti odstavek postanejo osmi do trinajsti odstavek.

V dosedanjem trinajstem odstavku, ki postane štirinajsti odstavek, se beseda »desetega« nadomesti z besedo »dvanajstega«, beseda »državnih« pa se črta.

30) člen

V 50.b členu se v drugem odstavku v tretji alineji briše beseda »državnimi«, za četrto alinejo pa se doda nova peta alineja, ki se glasi:

»- pripravljanje samostojnih poročil varuha o uresničevanju mednarodnih obveznosti Republike Slovenije na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin;«

31) člen

Za 50.c členom se doda nov 50.č člen, ki se glasi:

»50. č člen

(Oddelek za otrokove pravice)

(1) Naloge iz tega zakona, povezane s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami otrok ter zagovorništvo otrok, izvaja notranjeorganizacijska enota Oddelek za otrokove pravice, ki jo vodi varuh otrokovih pravic.

(2) Varuh otrokovih pravic zagotavlja usposabljanja za zaposlene, ki pri svojem delu prihajajo v stik z otroki.«

PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

32) člen

V 45. dneh po objavi tega zakona varuh državnemu zboru predlaga imenovanje varuha otrokovih pravic.

Dokler varuh otrokovih pravic ne objavi novega seznama zagovornikov oziroma sprejme splošnega akta iz sedmega odstavka 25.a člena, se uporabljata seznam, ki ga je objavil varuh, in splošni akt, ki ga je izdal varuh.

Za postopke iz prvega odstavka 9. člena tega zakona, ki se nanašajo na človekove pravice in temeljne svoboščine otrok in na dan uveljavitve tega zakona še niso zaključeni, se uporabljajo pravila tega zakona, pri čemer že izvedena dejanja ohranijo veljavo.

33) člen

Republika Slovenija daje naslednjo izjavo: "Pristojnosti in naloge neodvisnega telesa za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja Konvencije o pravicah invalidov iz drugega odstavka 33. člena navedene konvencije izvršuje varuh človekovih pravic.«

34) člen

Ta zakon začne veljati devetdeseti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITEV ČLENOV

K 1). členu (1. člen ZVarCP)

S spremembo 1. člena ZVarCP se v nabor subjektov, ki so podvrženi nadzoru varuha, umeščajo tudi izvajalci javnih služb.

Temeljni argument za takšno razširitev varuhovih pristojnosti izhaja iz dejstva, da se z javnimi službami, med drugim, izpolnjujejo obveznosti, ki jih ima država nasproti posameznikom iz naslova človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kar velja tudi v primerih, ko država javnih služb ne izvaja sama, pač pa njihovo izvrševanje prenese na druge subjekte.

Sodobne države posameznikom zagotavljajo širok spekter *javnih dobrin* (šolstvo, zdravstvo, osebna varnost, komunalne storitve, javna infrastruktura, oskrba z vodo itd.). Čeprav države nabor in obseg teh dobrin v pretežni meri določajo same, pa so vsaj del javnih dobrin dolžne zagotoviti v skladu s t. i. *doktrino pozitivnih dolžnosti*, izhajajočo tako iz prakse Evropskega sodišča za človekove pravice kot tudi Ustavnega sodišča Republike Slovenije. V skladu z doktrino pozitivnih dolžnosti se države niso dolžne le vzdržati posegov v pravice in svoboščine posameznikov, pač pa so dolžne aktivno vzpostavljati pogoje za njihovo uresničevanje, v okvir česar sodi tudi zagotavljanje določenih javnih dobrin. Te dobrine države zagotavljajo v okviru *javnih služb*, ki ji neposredno izvaja javna uprava (režijski obrat), lahko pa njihovo izvrševanje država prenese na javne (gospodarske) zavode, javna podjetja ali celo na zasebnopravne subjekte (koncesionarje). Vendar pa prenos izvajanja javnih služb na druge subjekte ne predstavlja upravičenega razloga za nižjo raven varstva, kot je zagotovljena, če te dobrine izvaja država neposredno. Če dobrine, ki jih država v okviru človekovih pravic dolžna zagotavljati, niso dostopne (ali niso dostopne enakopravno), je z vidika posameznika poseg enak ne glede na to, ali posamezniku javne dobrine ni zagotovil državni organ ali zasebni subjekt, ki izvaja naloge za račun države.

Varuh že na podlagi trenutnega zakonodajnega okvira v določenih primerih in posredno naslavlja tudi kršitve ustavnih pravic, ki jih ugotovi v zvezi z izvajanjem javnih služb, ki jih opravljajo neoblastni subjekti, in sicer tako, da svoja priporočila naslovi na Vlado ali ministrstvo, pristojno za sistemsko urejanje določenega področja (in ne neposredno na zasebnopravni subjekt, pri katerem so bile kršitve ugotovljene). Čeprav je učinkovitost takšnega posrednega naslavljanja priporočil vsaj vprašljiva, pa je nedvomno problematično, da varuh trenutno nima ustreznih vzvodov, da bi kršitve pri izvajalcih javnih služb ugotavljal, saj mu trenutna zakonodaja ne daje pristojnosti, da bi zoper te osebe uvedel postopek (26. člen ZVarCP), od njih zahteval dokumentacijo (6. člen ZVarCP) ali vstopil v njihove prostore (42. člen ZVarCP).

Ne glede na to, da spremenjeni 1. člen na prvi pogled vključuje vse izvajalce javnih služb, bo varuh postopek dejansko lahko vodil zgolj zoper tiste, ki zagotavljajo javne dobrine, ki pomenijo uresničevanje pozitivnih dolžnosti države, izhajajočih iz človekovih pravic. Če se bo pobuda za pričetek postopka namreč nanašala na izvajalca javne službe, ravnanje katerega ne pomeni uresničevanja človekove pravice, ne bodo izpolnjeni pogoji za vložitev pobude, kot jih določa 26. člen ZVarCP, oziroma bodo izpolnjeni pogoji njeno zavrnitev iz 30. člena ZVarCP.

Dejstvo, da zakon varuhu podeljuje pristojnosti do izvajalcev javnih služb, je po mnenju Vlade kot predlagateljice tudi skladno s slovensko ustavnopravno ureditvijo. Ustava Republike Slovenije v 159. členu Državnemu zboru narekuje, da ustanovi »varuha pravic državljanov«, določbo pa je Državni zbor uresničil s sprejemom Zakona o varuhu človekovih pravic. Ustava, nadalje, določa tudi obseg pristojnosti varuha, in sicer »/.../ varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil /.../«. Kljub temu, da Ustava (vsaj izrecno) ne predvideva pristojnosti varuha tudi v razmerju do izvajalcev javnih služb, pa je potrebno 159. člen brati kot minimalni standard varstva, ki ga mora zagotoviti zakonodajalec; Ustava torej ne predstavlja ovire, da se varuhu pristojnosti do izvajalcev javnih služb podelijo z zakonom. Če je namreč dopustno, da zakonodajalec ustanovi državne organe, ki jih Ustava ne predvideva, je *a fortiori* dopustno, da ustavnim organom podeli širša

pooblastila, kot izhajajo iz ustavnih določb (če ta pooblastila niso v navzkrižju s temeljnimi nalogami organa oziroma ne posegajo v ustavno določene naloge drugih organov). Po drugi strani pa so zgodnji komentatorji Ustave bili celo mnenja, da pomena pojma »nosilci javnih pooblastil« ni primerno razlagati v ozkem upravnopravnem pojmovanju, pač pa ga je potrebno razumeti tako, da vključuje tudi izvajalce javnih služb,¹¹ torej da je pojem nosilca javnega pooblastila v kontekstu funkcije Varuha človekovih pravic potrebno razumeti samostojno, neodvisno od ustaljene upravnopravne terminologije, tako da vključuje tudi izvrševanje javnih služb.

Pomen neformalnega nadzora nad izvajalci javnih služb pri zagotavljanju človekovih pravic pa je pripoznan tudi v sodobni mednarodni skupnosti in strokovni javnosti. Beneška načela¹² tako v 13. točki izrecno priporočajo, naj mandat nacionalnih institucij varstva človekovih pravic vključuje tudi nadzor nad izvajalci javnih služb.

Zraven pravkar obravnavanih sprememb, se, nadalje, v 1. členu ZVarCP izraz »organi lokalnih skupnosti« nadomešča z izrazom »samoupravne lokalne skupnosti«. S tem se odpravlja dvom, ali ima varuh pristojnosti tudi zoper občinsko upravo. Zakon o lokalni samoupravi¹³ v 28. členu namreč med organe lokalne samouprave uvršča zgolj občinski svet, župana in nadzorni odbor, ne pa tudi občinske uprave. Z vidika neformalnega varstva človekovih pravic pa, po drugi strani, ni videti prepričljivih razlogov, da varuh svojih pristojnosti ne bi izvrševal tudi zoper slednje. Vlada kot predlagateljica glede na navedeno ocenjuje, da je potrebno termin »organi lokalne samouprave« v okviru ZVarCP prav tako razlagati avtonomno, in sicer tako, da vključuje tudi organe občinske uprave, vendar pa zaradi jasnosti predpisa predlog novele navedeni termin opušča oziroma ga nadomešča s terminom »samoupravne lokalne skupnosti«.

K 2). členu (5. člen ZVarCP)

Sprememba prvega odstavka 5. člena ZVarCP je povezana z ostalimi spremembami, ki jih predlog novele prinaša na področju varstva človekovih pravic in svoboščin otrok. Ker eden izmed namestnikov varuha, varuh otrokovih pravic, samostojno in neposredno na podlagi zakona opravlja naloge, povezane z otroki, Državnemu zboru ni potrebno poročati le o delu varuha, pač pa tudi o delu varuha otrokovih pravic. Ker pa ZVarCP poročila Državnemu zboru natančneje ureja v 43. členu, kjer je (v skladu s tem predlogom novele) izrecno določeno, da varuh Državnemu zboru poroča tako o svojem delu kot tudi delu varuha otrokovih pravic, se v 5. členu opredelitev predmeta poročila (izraženega z besedno zvezo »o svojem delu«) v celoti opušča.

S spremembo drugega odstavka se po vzoru drugih zakonov (npr. 8. člen Zakona o ustavnem sodišču, Ur. l. RS, št. 64/07 – u. p. b., 109/12, 23/20 in 92/21) izrecno določa, da nadzor nad porabo sredstev varuha izvršuje Računsko sodišče.

K 3). členu (6. člen ZVarCP)

Sprememba 6. člena je deloma redakcijska, saj so državni organi, organi lokalnih skupnosti (oziroma samoupravne lokalne skupnosti) in nosilci javnih pooblastil v skladu s predlogom novele

¹¹ »Posebej je zanimivo vprašanje, ali se varuhov nadzor razteza tudi na izvajalce javnih služb v zvezi s kršitvami pravic uporabnikov njihovih storitev. Zelo zanimiv premik na tem področju je namreč storil ZUP, ki je v svojem 3. členu odločanje o pravicah posameznikov v zvezi z izvajanjem posamezne javne službe praktično izenačil z odločanjem v upravnih stvareh, o katerih odločajo državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil. S tem je uporabnikom storitev javnih služb zagotovil popolno procesno varstvo pri odločanju izvajalcev javnih služb o njihovih pravicah, poleg tega pa tudi upravnosodno varstvo v okviru upravnega spora. Glede na celovitost sistema varstva pravic posameznikov v razmerju do uprave, ki ga sestavljajo upravni postopki, upravnosodni nadzor na delom uprave ter varuh človekovih pravic in temeljnih svoboščin kot neformalna oblika tega varstva, bi lahko sklepali, da nadzor slednjega zajema tudi področje izvajanja javnih služb.« Trpin, G., komentar k 159. členu, v: Šturm, L. (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, 2002, Ljubljana, str. 1080, robna št. 6.

¹² Načela o varstvu in spodbujanju institucije ombudsmana, sprejeta s strani Beneške komisije na njenem 118. plenarnem zasedanju (Benetke, 15.-16. marca 2019) in potrjena s strani Odbora ministrov Sveta Evrope na 1345. zasedanju ministrskih namestnikov (Strasbourg, 2. maj 2019).

¹³ Ur. l. RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDLSL-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A in 80/20 – ZIUOOPE.

že v 1. členu opredeljeni s pojmom »organi«, zato jih v 6. členu ni potrebno ponovno posebej naštevati. Glede na dejstvo, da je pomen izraza »organ« v 1. členu nekoliko širši, kot nabor organov v trenutnem 6. členu, pa gre deloma tudi za vsebinsko spremembo, saj so posledično med naslovnike člena vključeni tudi izvajalci javnih služb (glej obrazložitev k spremenjenemu 1. členu ZVarCP).

V skladu s spremembami, ki jih prinaša predlog novele, 6. člen prav tako določa, da morajo organi varuhu omogočiti izvajanje *njegovih pooblastil in nalog*, medtem ko trenutna ureditev določa zgolj, da morajo varuhu omogočiti izvedbo *preiskave*. Sprememba je potrebna, saj so varuhove pristojnosti glede na izhodiščno besedilo ZVarCP iz leta 1993 tako s predhodnimi novelami kot s tem predlogom novele razširjene; varuh dodatno izvaja naloge državnega preventivnega mehanizma, naloge v okviru zagovornišтва otrok, naloge na področju nadzora trgovine z ljudmi in naloge na področju invalidov. Izvedba preiskave v pomenu 33. člena ZVarCP tako ne predstavlja več edine naloge, ki jo opravlja varuh, oziroma ki je varuh ne more učinkovito izvesti brez sodelovanja drugih organov.

K 4). členu (6.a člen ZVarCP)

Pri predlaganih spremembah 6.a člena gre za redakcijske uskladitve (pojem organa v skladu s predlogom novele namreč ni več opredeljen v 6. členu), za uskladitev s področno zakonodajo varstva osebnih podatkov (novi, leta 2022 sprejeti Zakon o varstvu osebnih podatkov, ZVOP-2,¹⁴ namreč, drugače kot njegov predhodnik, ne uporablja več termina »občutljivi osebni podatki« pač pa isto vsebino opredeljuje z izrazom »posebne vrste osebnih podatkov«; glej prvi in drugi odstavek 9. člena Splošne uredbe o varstvu podatkov) ter strukturnim spremembam zakonskega besedila, ki jih prinaša ta predlog novele (črta se III.a poglavje ZVarCP).

K 5). členu (9. člen ZVarCP)

Ustava Republike Slovenije v 159. členu določa, da se »[z]a varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil z zakonom določi varuh pravic *državljanov*« (poudarek dodan). Podobno opredelitev oseb, ki uživajo zaščito varuha, v nekaterih členih vsebuje tudi ZVarCP, in sicer v drugem odstavku 9. člena, ki določa, da »[v]aruh lahko obravnava tudi širša vprašanja, ki so pomembna za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za pravno varnost državljanov v Republiki Sloveniji« ter v prvem odstavku 43. člena, ki določa, da »[v]aruh poroča državnemu zboru z rednimi ali posebnimi poročili o svojem delu, ugotovitvah o stopnji spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter o pravni varnosti državljanov v Republiki Sloveniji«. Drugače pa, na primer, prvi odstavek 9. člena, vložitve pobude varuhu ne omejuje s statusom državljanstva: »*Vsakdo*, ki meni, da so mu z aktom organa kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine, lahko da pobudo za začetek postopka pri varuhu« (poudarek dodan).

Ob nespornem dejstvu, da vsaj del človekovih pravic uživajo tudi tujci (na primer pravico do življenja, prepoved mučenja, osebno svobodo; omejeno tujci uživajo na primer svobodo gibanja in lastninsko pravico; politične pravice pa tujci uživajo le izjemoma), vključno s sodnim varstvom navedenih pravic, in ob hkratnem upoštevanju prepovedi diskriminacije glede človekovih pravic in svoboščin, je interpretacija, da je ustavodajalec oziroma zakonodajalec želel razlikovati med naborom oseb, ki pravice sicer *uživajo*, in naborom oseb, ki so upravičene do varuhovega *varstva*, neprepričljiva. Pri uporabi termina »državljan« gre torej zgolj za jezikovno nespreten poskus določitve kroga oseb, ki uživajo človekove in temeljne svoboščine oziroma za starejši izraz glede temeljnih človekovih pravic (glej npr. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah). V praksi uporaba termina »državljan« torej nikogar ne izključuje iz obsega varuhovih pristojnosti, kljub temu pa na simbolni ravni nosi določeno negativno sporočilo. Zato se beseda »državljan« iz drugega odstavka 9. člena ZVarCP nadomešča z besedama »posameznica« in »posameznik«, ne da bi se s tem dejansko spreminjal obseg nalog, ki jih varuh opravlja.

¹⁴ Ur. l. RS, št. 163/22.

K 6). členu (12. člen ZVarCP)

S posegom v 12. člen se mandatna doba za opravljanje funkcije varuha podaljšuje na osem let, hkrati pa se določa, da lahko posamezna oseba funkcijo varuha nastopi zgolj enkrat. Predvsem omejitev ponovne izvolitve omejuje korupcijsko tveganje, da bi varuh svoje pristojnosti izvrševal na način, ki bi povečal možnosti za njegovo ponovno izvolitev, hkrati pa sprememba sledi 10. točki Beneških načel, ki, med drugim, določa, da naj posamezno mandatno obdobje nacionalnega ombudsmana traja vsaj sedem let ter da je priporočljivo, da mandata ni mogoče nastopiti večkrat (dopustno je sicer, da sme posameznik opraviti dva mandata).

Ker Državni zbor posameznika na položaj varuha imenuje s posamičnim pravnim aktom, sklepom, v katerem je določeno tudi trajanje mandatne dobe, sprememba ne vpliva na trajanje mandata aktualnega varuha. Na drugi strani je glede pogojev za imenovanje na funkcijo potrebno upoštevati določbe zakona, ki veljajo v trenutku izvolitve, kar pomeni, da bodo določbe o omejitvi opravljanja funkcije na en mandat preprečevale ponovno izvolitev vsem osebam, ki so že opravljale funkcijo varuha.

Nov tretji odstavek ureja situacijo, ko Državni zbor ne imenuje varuha pravočasno, s čimer se prepreči nezasedenost oziroma neizvrševanje funkcije.

K 7). členu (15. člen ZVarCP)

S spremembo prvega odstavka 17. člena se povečuje najnižje in najvišje število namestnikov varuha. Sprememba je potrebna glede na nove pristojnosti varuha, ki jih prinaša predlog novele (posebno varstvo pravic otrok in invalidov, nadzor boja proti trgovini z ljudmi).

Z novim drugim odstavkom 15. člena se uvaja funkcija varuha otrokovih pravic, ki opravlja izključno naloge, povezanih s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami otrok.

Varuh otrokovih pravic je namestnik varuha, kar pomeni predvsem, da zanj veljajo vse določbe zakona, ki veljajo za namestnike, razen kadar ZVarCP izrecno določa drugače. Po drugi strani je položaj varuha otrokovih pravic vendarle bistveno drugače od položaja drugih namestnikov, saj že zakon določa njegove pristojnosti (medtem ko drugi namestniki opravljajo naloge na podlagi varuhovega pooblastila), te naloge pa varuh otrokovih pravic opravlja samostojno in ni dolžan upoštevati navodil drugih organov ali varuha (glej tudi obrazložitev k spremenjenemu 22. členu ZVarCP).

Z opisano ureditvijo predlog novele zasleduje model »en urad – dva varuha«, ki je uveljavljen, na primer, v Moldaviji. Vlada kot predlagateljica ocenjuje, da tak model prinaša prednosti ustanovitve samostojne institucije varstva pravic otrok, kar je tudi predmet številnih priporočil mednarodnih organizacij in domačih pobud (glej drugo alinejo točke 2.3.a uvodne obrazložitve), po drugi strani pa je rešitev ekonomična ter omogoča učinkovitejšo komunikacijo med varuhom in varuhom otrokovih pravic, prenos znanja in pridobljenih izkušenj ter sledi dosedanjemu razvoju področja varstva človekovih pravic, v skladu s katerim se za opravljanje novih nalog na področju varstva človekovih pravic pravilom niso ustanovljale posebne oziroma specializirane institucije, pač pa so se širile oziroma krepile pristojnosti varuha.

Ker je varuh otrokovih pravic namestnik varuha, mora posameznik za imenovanje na to funkcijo izpolnjevati enake pogoje kot drugi namestniki, prav tako pa zanj veljajo določbe o postopku imenovanja namestnikov. Vendar pa mora varuh otrokovih pravic v skladu z novim drugim odstavkom 15. člena izpolnjevati še dodatne pogoje, in sicer mora imeti najmanj osem let delovnih izkušenj na področju dela z otroki ali na družinskem področju ali pa mora biti priznan strokovnjak za človekove pravice in temeljne svoboščine otrok.

Predlog novele prinaša tri pomembne spremembe tudi ob upoštevanju dejstva, da se je v preteklosti izoblikovala praksa, da varuh enega izmed namestnikov pooblasti za opravljanje nalog v zvezi z otroki, od 1. 3. 2023 pa celo izključno za opravljanje teh nalog. Prvič, varuh otrokovih

pravic bo naloge opravljajal neposredno na podlagi zakona in samostojno. Drugič, namestnika, ki opravlja naloge v zvezi z otroki, bo v skladu z osnutkom novele na to funkcijo imenoval že Državni zbor, kar pomeni, da bo to funkcijo opravljal celoten mandat. In tretjič, varuh otrokovih pravic bo imel podporo v oddelku, namenjenemu izključna za opravljanje nalog v zvezi z otroki (glej obrazložitev k spremenjenemu 50.b členu ZVarCP).

K 8). členu (16. člen ZVarCP)

S spremembo 16. člena se trajanje mandatne dobe namestnikov usklajuje s trajanjem mandatne dobe varuha, s čimer se preprečuje, da bi oseba, ki opravlja funkcijo varuha, pretirano vplivala na sestavo institucije v mandatu naslednjega varuha.

Ker Državni zbor posameznika na položaj namestnika varuha imenuje s posamičnim pravnim aktom, sklepom, v katerem je določeno tudi trajanje mandatne dobe, sprememba ne vpliva na trajanje mandata aktualnih namestnikov varuha.

K 9). členu (17. člen ZVarCP)

S spremembo 17. člena se določa nadomeščanje varuha otrokovih pravic. Ker zakon v skladu z predlogom novele določa izvirna pooblastila varuha otrokovih pravic, je potrebno določiti osebo, ki ga v času njegove odsotnosti oziroma nezmožnosti opravljanja funkcije nadomešča.

K 10). členu (22. člen ZVarCP)

Novi drugi odstavek 22. člena določa, da varuh otrokovih pravic naloge, ki mu jih nalaga zakon, opravlja samostojno. Pri opravljanju teh nalog torej ni vezan na navodila drugih organov in niti na navodila varuha.

K 11). členu

S predlogom novele se v poglavje o pristojnostih varuha (III. poglavje) dodajajo določbe o posebnem varstvu nekaterih ogroženih skupin, in sicer otrok, invalidov in žrtev trgovine z ljudmi. Te določbe so zaradi preglednosti razvrščene v posebne oddelke, prav tako pa se v poseben, I. oddelek umeščajo splošne določbe (23.–25. člen ZVarCP).

K 12). členu (23. člen ZVarCP)

Sprememba 23. člena je deloma redakcijska, saj so državni organi, organi lokalnih skupnosti (oziroma samoupravne lokalne skupnosti) in nosilci javnih pooblastil v skladu s predlogom novele že v 1. členu opredeljeni s pojmom »organi«, zato jih ni potrebno posebej naštevati. Sprememba je, po drugi strani, tudi vsebinska, saj pojem »organa« v skladu s predlogom novele zajema tudi izvajalce javnih služb (glej obrazložitev k spremembam 1. člena ZVarCP).

K 13). členu (novi 25.aa člen ZVarCP)

Določbe 25.aa–25.d člena se s predlogom novele uvrščajo pod nov II. oddelek III. poglavja, naslovljen kot »Zaščita otrok«, ki zajema posebne določbe glede varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin otrok ter ureja pristojnosti varuha otrokovih pravic.

Prvi odstavek novega 25.aa člena določa pristojnost varuha otrokovih pravic za izvajanje postopkov iz 26. člena, kadar se postopek nanaša na kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin otrok (gre tako za postopke, ki se pričnejo na pobudo tretje osebe kot tudi na pobudo varuha otrokovih pravic). Varuh otrokovih pravic ima po izvedenem postopku pristojnost predlagati način, na katerega naj se ugotovljena nepravilnost odpravi, oziroma predlagati uvedbo disciplinskega postopka. Ureditev je v tem delu torej enaka ureditvi, kot velja za varuha. Ob tem pa velja izpostaviti, da predlog novele varuhu otrokovih pravic ne daje pristojnosti, da na organe naslavlja splošna priporočila (tj. priporočila, ki niso namenjena odpravi kršitev, ugotovljenih v

konkretnem primeru). Zaradi ohranjanja enotnosti politike oziroma enovitosti institucije,¹⁵ je taka pristojnost pridržana varuhu, seveda pa sme varuh otrokovih pravic varuhu predlagati izdajo splošnih priporočil.

Drugi odstavek novega 25.aa člena zajema primere, ko se postopek nanaša na kršitve otrokovih pravic, vendar se hkrati nanaša tudi na druga delovna področja institucije. V teh primerih sme varuh prevzeti postopek in v njem odločiti sam, izvajanje postopka oziroma preiskave pa sme prenesti tudi na ustrezno notranjeorganizacijsko enoto oziroma na drugega namestnika. Varuh lahko postopek prevzame tudi zgolj deloma, kar pomeni, da v isti zadevi ločeno odločitev oziroma končno poročilo sprejmeta tako varuh kot tudi varuh otrokovih pravic, vsak z vidika svojega delovnega področja. Ureditev, kot jo prinaša drugi odstavek novega 25.aa člena, zasleduje cilj optimalne obravnave zadev, saj omogoča, da se postopek prerazporedi ustreznim oddelku oziroma osebam z ustreznim strokovnim znanjem in izkušnjami.

K 14). členu (25.a člen ZVarCP)

S spremembo 25.a člena se naloge v zvezi z zagovorništvom otrok, ki jih trenutno izvršuje varuh, prenašajo na varuha otrokovih pravic.

Nadalje se ureja položaj območnih koordinatorjev zagovornikov otrok. Gre za izkušenejšše prostovoljce, ki skrbijo za vodstvo koordinatorjev ter prenos znanja in izkušenj med zagovorniki. Inštitut koordinatorja se je razvil v praksi in je urejen z akti varuha, s predlogom novele pa se njegova normativna ureditev prenaša na zakonsko raven.

K 15). členu (25.b člen ZVarCP)

S spremembo 25.b člena ZVarCP se naloge v zvezi z zagovorništvom otrok, ki jih trenutno izvršuje varuh, prenašajo na varuha otrokovih pravic, prav tako pa se urejajo pogoji za opravljanje vloge območnega koordinatorja zagovornikov otrok (glej tudi obrazložitev k spremenjenemu 25.a členu ZVarCP).

K 16). členu (25.c člen ZVarCP)

S spremembo 25.c člena ZVarCP se naloge v zvezi z zagovorništvom otrok, ki jih trenutno izvršuje varuh, prenašajo na varuha otrokovih pravic (glej tudi obrazložitev k spremenjenemu 25.a členu ZVarCP).

K 17). členu (25.d člen ZVarCP)

S spremembo 25.d člena ZVarCP se naloge v zvezi z zagovorništvom otrok, ki jih trenutno izvršuje varuh, prenašajo na varuha otrokovih pravic (glej tudi obrazložitev k spremenjenemu 25.a členu ZVarCP).

Spremenjeni člen zraven že obstoječega seznama zagovornikov otrok vzpostavlja tudi poseben seznam območnih koordinatorjev zagovornikov otrok ter omejuje nabor podatkov iz seznama zagovornikov otrok, ki jih varuh otrokovih pravic objavlja na spletni strani. Namen objave seznama zagovornikov je namreč, da omogoča izbiro zagovornika v posameznem primeru, za kar pa ni potrebno, da so objavljeni vsi podatki, ki jih varuh otrokovih pravic sicer vodi v seznamu.

K 18). členu (25.e člen ZVarCP)

¹⁵ Glej: Odločba US, št. U-I-327/94, 16. 3. 1995; objava: OdIUS IV, 25. Glej tudi: Trpin, G., komentar k 159. členu, v: Šturm, L. (ur.), Komentar Ustave Republike Slovenije, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, 2002, Ljubljana, str. 1082, robna št. 12 in 13.

Z novim 25.e členom se varuhu otrokovih pravic nalaga dolžnost, da skrbi za dostopnost informacij in izvajanje nalog ozaveščanja glede človekovih pravic in temeljnih svoboščin otrok. Te naloge vključujejo predvsem:

- analiziranje uresničevanja pravic otrok in obveznosti, ki izhajajo iz mednarodnih konvencij, ustreznosti področne zakonodaje, učinkovitosti upravnega in sodnega varstva ter delovanja vzgojnih, varstvenih, izobraževalnih ter drugih organov, pristojnih za otroke;
- osveščanje splošne javnosti in spodbujanje ukrepov za zaščito otrok;
- skrb za dostopnost in izmenjavo strokovnih vsebin;
- zagotavljanje informacij otrokom glede njihovih pravic in svoboščin ter postopkov varstva po varuhom otrokovih pravic in pred drugimi organi.

K 19). členu (25.f člen ZVarCP)

Z novim 25.f členom, umeščeni v poseben, III. oddelek, ki se nanaša na zaščito invalidov, se varuhu podeljuje pristojnost neodvisnega telesa za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja Konvencije o pravicah invalidov. S tem Republika Slovenija izpolnjuje obveznost, izraženo v drugem odstavku 33. člena navedene konvencije, da »[d]ržave pogodbenice v skladu s svojimi pravnimi in upravnimi sistemi v državi vzdržujejo, krepijo, določijo ali vzpostavijo okvir, po potrebi tudi eno ali več neodvisnih teles za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja te konvencije«. ¹⁶ Pri tem konvencija na istem mestu dodaja, da »[o]b določanju ali vzpostavljanju takega telesa države pogodbenice upoštevajo načela, ki se nanašajo na status in delovanje nacionalnih institucij za varovanje in uveljavljanje človekovih pravic«. Gre za t. i. pariška načela, izražena z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov, št. 48/134, z dne 20. 12. 1993.

Pristojnost spodbujanja, varovanja in spremljanja Konvencije o pravicah invalidov v skladu s trenutno ureditvijo izvršuje Svet za invalide, vendar je bila Republika Slovenije v preteklosti deležna kritike, saj Svet za invalide ne izpolnjuje standardov delovanja, določenih v konvenciji (glej tudi drugo alinejo točke 2.3.a uvodne obrazložitve). Varuh, po drugi strani, dosega najvišji standard v skladu s pariškimi načeli, status A, pridobljen leta 2021, prav tako pa že sedaj v okviru svojih splošnih pristojnosti opravlja številne naloge varstva pravic invalidov. Predlog novele zato določa, da naloge iz drugega odstavka 33. člena Konvencije o pravicah invalidov izvršuje varuh, pri tem pa ne posega v pristojnosti Sveta za invalide, ki torej pristojnost spremljanja konvencije ohranja.

Konvencija o pravicah invalidov sicer ne določa, katere naloge izvaja organ pri opravljanju nalog iz drugega odstavka njenega 33. člena, po oceni Vlade kot predlagateljice pa gre predvsem za naslednje naloge:

- analiziranje uresničevanja pravic invalidov v Republiki Sloveniji, ustreznosti področne zakonodaje, učinkovitosti upravnega in sodnega varstva ter delovanja varstvenih ter drugih organov, pristojnih za invalide, vključno s spremljanjem izpolnjevanja obveznosti iz Konvencije o pravicah invalidov ter drugih mednarodnih konvencij;
- ozaveščanje splošne javnosti in spodbujanje ukrepov za zagotavljanje enakopravnosti invalidov;
- skrb za dostopnost in izmenjavo strokovnih vsebin na področju pravic invalidov;
- zagotavljanje informacij invalidom glede njihovih pravic in postopkov varstva pred varuhom in drugimi organi.

V zvezi z zahtevami iz tretjega odstavka 33. člena Konvencije o pravicah invalidov glej tudi obrazložitev k spremenjenemu 50.a členu ZVarCP.

¹⁶ Jezikovna razlaga slovenskega prevoda drugega odstavka 33. člena Konvencije dopušča razlago, da mora pogodbenica vzpostaviti okvir za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja konvencije, njeni presoji pa je prepuščeno, ali bo znotraj tega okvira ustanovile neodvisno telo. Zahteva po vzpostavitvi neodvisnega telesa, na drugi strani, bolj jasno izhaja iz angleškega izvornika: »States Parties shall, in accordance with their legal and administrative systems, maintain, strengthen, designate or establish within the State Party, a framework, *including* one or more independent mechanisms, as appropriate, to promote, protect and monitor implementation of the present Convention.« (podarek dodan).

K 20). členu (novi 25.f člen ZVarCP)

Z novim 25.g členom, umeščeni v poseben, III. oddelek, se varuhu podeljujejo naloge nacionalnega poročevalca v skladu z 29. členom Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (v nadaljnjem besedilu: Konvencija proti trgovini z ljudmi).

S tako ureditvijo predlog novele sledi priporočilu konvencije, naj pogodbenice »predvidiljo možnost za imenovanje nacionalnih poročevalcev ali vzpostavitev drugih načinov za spremljanje dejavnosti državnih institucij za boj proti trgovini z ljudmi in izpolnjevanje obveznosti po notranji zakonodaji« (29. člen konvencije). Priporočilo je konkretizirala Skupina strokovnjakov za ukrepanje proti trgovini z ljudmi, GRETA, ki deluje v okviru Sveta Evrope in ki »/.../poziva slovenske organe, da uvedejo periodično neodvisno ocenjevanje akcijskega načrta z namenom ugotavljanja učinka ukrepov in načrtovanja prihodnjih politik in ukrepov za boj proti trgovini z ljudmi in da predvidijo možnost za imenovanje neodvisnega nacionalnega poročevalca ali za vzpostavitev drugega načina za spremljanje dejavnosti državnih institucij v boju proti trgovini z ljudmi /.../«. ¹⁷

Varuh že v skladu s trenutno ureditvijo opravlja naloge neformalne zaščite žrtev trgovine z ljudmi, in sicer v okviru obravnave pobud oziroma izvajanja postopkov iz 26. člena ZVarCP, z naslavljanjem pobud na Državni zbor, Vlado ter druge organe (7. in 45. člen ZVarCP) ter obravnavo problematiko trgovine z ljudmi v rednih letnih poročilih. S predlogom novele se zaščita varuha, ki so je deležne žrtve trgovine z ljudmi, dodatno krepí, saj se varuhu nalaga nadzor učinkovitosti dela drugih organov, ki ga bo izvrševal kot nacionalni poročevalec, pri čemer varuh za izvrševanje te naloge pridobiva dodatna pooblastila glede spremljanja sodnih postopkov in dostopa do spisov.

Pristojnosti, ki jih predlog novele podeljuje varuhu, ne posegajo v pristojnosti nacionalnega koordinatorskega in posebne medresorske delovne skupine, ki ju je imenovala Vlada za koordinacijo in določanje politike boja proti trgovini z ljudmi. Nacionalni koordinator in medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, nevladnih organizacij, Specializiranega državnega tožilstva in Državnega zbora, ohranjata pristojnost periodične priprave akcijskih načrtov ter nadzora nad njihovim izvajanjem, vključno s pripravo poročil Vladi.

Konvencija proti trgovini z ljudmi ne določa izrecno, katere naloge sodijo v okvir dela nacionalnih poročevalcev. Po oceni Vlade kot predlagateljice pa gre predvsem za naslednje naloge:

- analiziranje pojavnih oblik, obsega in trendov trgovine z ljudmi v Republiki Sloveniji;
- ocenjevanje učinkovitosti organov, pristojnih na področju preprečevanja trgovine z ljudmi, zaščite žrtev in pomoči žrtvam, ter presojanje izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz konvencije;
- podajanje mnenj k predpisom, strateškim dokumentom in poročilom o izvajanju strateških dokumentov.

Za učinkovitejše izpolnjevanje poročevalskih nalog predlog novele določa, da se sme varuh udeleževati vseh sodnih postopkov povezanih s trgovino z ljudmi, tako pravnih (odškodninskih) kot tudi kazenskih. Kazenska sodišča pa imajo posebno dolžnost, da varuha vabijo na obravnave, kadar sojenje poteka za kaznivo dejanje trgovine z ljudmi (113. člen Kazenskega zakonika, KZ-1, Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21 in 186/21) in spravljanja v suženjsko razmerje (112. člen KZ-1). Prav tako sme varuh pregledovati policijske, tožilske in sodne spise v zvezi s kaznivim dejanjem trgovine z ljudmi in spravljanja v suženjsko razmerje, in sicer ne glede na fazo postopka in tudi po zaključku zadeve.

K 21). členu (26. člen ZVarCP)

¹⁷ Poročilo o izvajanju Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi v Sloveniji, URL: https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UKOM/Boj-proti-trgovini-z-ljudmi/Dokumenti/Zakonodaja/THB_GRETA_porocilo_2013.pdf, zadnji dostop: 3. 6. 2022

Sprememba 26. člena je deloma redakcijska, saj so državni organi, organi lokalnih skupnosti (oziroma samoupravne lokalne skupnosti) in nosilci javnih pooblastil v skladu s predlogom novele že v 1. členu opredeljeni s pojmom »organi«, zato jih ni potrebno posebej naštevati. Sprememba je po drugi strani deloma tudi vsebinska, saj pojem »organ« v skladu s predlogom novele zajema tudi izvajalce javnih služb (glej obrazložitev k spremembam 1. člena ZVarCP). Navedeno pomeni, da sme varuh postopke voditi tudi zaradi ravnanj izvajalcev javnih služb.

K 22). členu (34. in 35. člen ZVarCP)

34. člen ZVarCP v trenutnem besedilu določa, da so *državni* organi dolžni pomagati varuhu pri izvedbi preiskave in mu nuditi na njegovo zahtevo ustrezno pomoč. 35. člen določa, da ima varuh pravico vpogleda v podatke in dokumente iz pristojnosti *državnih* organov. Omejitvev dometa 34. in 35. člena na zgolj državne organe (in ne na vse organe) se zdi ob dejstvu, da lahko varuh že na podlagi trenutne ureditve vodi postopke tudi zoper organe lokalnih skupnosti, neutemeljena. Zato se v navedenih členih termin »državni organi« nadomešča s terminom »organi«, kot je definiran v spremenjenem 1. členu ZVarCP.

K 23). členu (36. člen ZVarCP)

Sprememba 36. člena je deloma redakcijska, saj je pomen izraza »organ« v skladu s predlogom novele opredeljen v 1. in ne 6. členu ZVarCP. Sprememba je, po drugi strani, deloma tudi vsebinska, saj pojem »organ« v skladu s predlogom novele zajema tudi izvajalce javnih služb (glej obrazložitev k spremenjenemu 1. členu ZVarCP). To posledično pomeni, da morajo pri preiskavi varuha sodelovati tudi funkcionarji in uslužbenci subjektov, ki izvajajo javne službe.

K 24). členu (41. člen ZVarCP)

Pri spremembi 41. člena ZVarCP gre za uskladitev terminologije s spremenjenim 1. členom ZVarCP, kjer je termin »organi lokalne samouprave« nadomeščen s terminom »samoupravne lokalne skupnosti«. Ker slednje zraven organov lokalne samouprave vključuje tudi občinske uprave (glej obrazložitev k spremenjenemu 1. členu ZVarCP), je sprememba delom tudi vsebinska, saj mora varuh tudi pri obravnavanju aktov in dejanj občinske uprav upoštevati posebnosti njihovega položaja.

K 25). členu (42. člen ZVarCP)

Sprememba 42. člena je deloma redakcijska, saj so državni organi, organi lokalnih skupnosti (oziroma samoupravne lokalne skupnosti) in nosilci javnih pooblastil v skladu s predlogom novele že v 1. členu opredeljeni s pojmom »organi«, zato jih ni potrebno posebej naštevati. Sprememba je, po drugi strani, deloma tudi vsebinska, saj pojem »organ« v skladu s predlogom novele zajema tudi izvajalce javnih služb (gl. obrazložitev k spremenjenemu 1. členu ZVarCP). To pomeni, da sme varuh ali oseba, ki jo varuh pooblasti, vstopiti tudi v prostore izvajalcev javnih služb.

K 26). členu (43. člen ZVarCP)

Ker ima v skladu s predlogom novele novoustanovljeni varuh otrokovih pravic izvirna zakonska pooblastila, se 43. člen ZVarCP spreminja tako, da poročila Državnemu zboru zajemajo tako poročila o delu varuha kot tudi delu varuha otrokovih pravic. Pri tem zaradi ohranjanja enovitosti institucije in celovitosti poročil varuh in varuh otrokovih pravic ne izdajata ločenih poročil, pač pa poročilo o delu varuha otrokovih pravic varuh vključi v svoje poročilo.

K 27). členu (45. člen ZVarCP)

Pri spremembi 45. člena se širi krog subjektov, na katere lahko varuh naslavlja priporočila za izboljšanje njihovega poslovanja in ravnanja s strankami. Glede na to, da gre za neobvezujoča priporočila, ki zasledujejo cilj boljšega poslovanja, ni razlogov, da bi bil krog naslovnikov takih

priporočil posebej omejen in se zato širi na vse organe, kot so opredeljeni v spremenjenemu 1. členu ZVarCP.

K 28). členu

Naslov V.a poglavja se usklajuje z dodatno vsebino, ki jo prinaša nov 50.č člen, in sicer ustanovitev Oddelka za otrokove pravice.

K 29). členu (50.a člen ZVarCP)

S spremembo druge alineje drugega odstavka 50.a člena ter njegovim novim tretjim odstavkom se ureja razmerje med Svetom varuha za človekove pravice in novoustanovljenim varuhom otrokovih pravic. Svet kot posvetovalno telo lahko v skladu s predlogom novele varuhu otrokovih pravic predlaga uvedbo postopka zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin otrok, varuh otrokovih pravic pa lahko Svetu predlaga izvedbo nalog iz njegove pristojnosti.

Četrta alineja drugega odstavka v trenutnem besedilu 50.a člena določa, da Svet *obravnav*a poročila mednarodnim organizacijam. V skladu s spremembami, kot izhajajo iz predloga novele, svet *zgolj sodeluje pri pripravi* takih poročil, saj je primarno pristojen za obravnavo navedenih poročil varuh.

S spremembo dosedanjega šestega odstavka se uresničuje tretji odstavek 33. člena Konvencije o pravicah invalidov, ki določa, da mora biti v postopek spremljanja navedene konvencije vključena civilna družba, zlasti invalidi in njihove reprezentativne organizacije. Tako predlog določa, da morata biti (vsaj) dva izmed članov sveta, ki sta predstavnika civilne družbe, aktivna na invalidskem področju (glej tudi pojasnilo k predlaganemu novemu 35.f členu ZVarCP). Posledično se v novem petem odstavku povečuje število članov sveta iz 16 na 18.

S spremembo 14. odstavka (dosedanjega 13. odstavka) se odpravlja redakcijska napaka, ki je ostala neopažena pri sprejemanju novele ZVarCP iz leta 2017. Zakonodajalec je namreč želel urediti pridobivanje podatkov zaradi razrešitve člana Sveta, kar pomeni, da bi se bilo v 14. odstavku (dosedanjem 13. odstavku) treba sklicevati na drugo alinejo 12. odstavka (dosedanjega 11. odstavka). Prav tako se črta omejitev, da sme varuh podatke pridobiti zgolj od državnih organov, pač pa jih lahko pridobi od kateregakoli organa.

K 30). členu (50.b člen ZVarCP)

S spremembo tretje alineje drugega odstavka 50.b člena ZVarCP se določa, da je Center za človekove pravice dolžan sodelovati z (vsemi) organi in ne zgolj z državnimi organi, kot to določa trenutno besedilo člena. Prav tako se med naloge Centra za človekove pravice vključuje pripravljanje samostojnih poročil varuha o uresničevanju mednarodnih obveznosti Republike Slovenije na področju človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

K 31). členu (50.č člen ZVarCP)

S prvim odstavkom predlaganega novega 50.č člena se ustanavlja poseben oddelek, zadolžen izključno za izvajanje nalog, povezanih s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami otrok, ki ga vodi varuh otrokovih pravic. Z ustanovitvijo Oddelka za pravice otrok se v okviru organizacije varuha torej vzpostavlja trajna specializacija zaposlenih, ki bodo v skladu s predlaganim drugim odstavkom novega 50.č člena tudi deležni stalnega usposabljanja za delo z otroki.

K 32). členu

V prvem odstavku 32. člena se določa rok, v katerem varuh Državnemu zboru predlaga imenovanje varuha otrokovih pravic, in sicer 45 dni od objave zakona. Glede na določbo drugega odstavka 13. člena ZVarCP, v skladu s katero Državni zbor o predlogu odloči v nadaljnjih 45 dneh, bo varuh otrokovih pravic lahko imenovan še pred začetkom popolne uveljavitve zakona,

kot ga določa 34. člen predloga novele, in sicer 90 dni po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Glede na to, da se (spremenjeni) 25.a člen ZVarCP sklicuje na splošne akte, ki jih izdaja varuh otrokovih pravic in urejajo način izvajanja zagovorništva otrok, njegovo organiziranost in postopek vključitve otroka v zagovorništvo, naloge strokovnega sveta, njegovo sestavo in način dela, je potrebno urediti prehodno obdobje do sprejema takih aktov. Drugi odstavek 32. člena tako določa, da se do takrat uporabljajo akti, ki jih je izdal varuh, ki ima pristojnost izdajanja takih aktov v skladu s trenutnim 25.a členom ZVarCP. Navedeno *mutatis mutandis* velja glede aktov iz petega odstavka 25.b člena ZVarCP, s katerimi je določena nagrada zagovornikov in koordinatorjev.

Tretji odstavek 32. člena določa pravila glede postopkov iz 26. člena ZVarCP, ki bodo ob uveljavitvi sprememb ZVarCP, ki jih prinaša ta predlog novele, v teku.

K 33). členu

V prehodni določbi 33. člena je določena vsebina izjave, ki jo bo Republika Slovenija podala glede drugega odstavka 33. člena Konvencije o pravicah invalidov.

K 34). členu

Predlog novele določa 90-dnevni rok za uveljavitev zakona. Daljši rok od običajnega, 15-dnevnega, je potreben, da varuh sprejme notranjeorganizacijske akte, s katerimi bo ustanovljen Oddelek za otrokove pravice, da izbere in predlaga kandidata za varuha otrokovih pravic ter slednjega imenuje Državni zbor.

IV. BESEDILO ČLENOV, KI SE SPREMINJAJO

1. člen

Za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil se s tem zakonom ustanovi varuh človekovih pravic in določijo njegove pristojnosti in pooblastila.

5. člen

O svojem delu varuh poroča državnemu zboru z rednimi letnimi ali posebnimi poročili.

Sredstva za delo varuha določi državni zbor v državnem proračunu.

6. člen

Državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil (v nadaljnjem besedilu: organi) morajo varuhu na njegovo zahtevo zagotoviti vse podatke in informacije iz njihove pristojnosti ne glede na stopnjo zaupnosti in mu omogočiti izvedbo preiskave.

6.a člen

(1) V splošni zbirki osebnih podatkov varuh upravlja potrebne osebne podatke pobudnikov, posameznikov, za katere je vložil ustavno pritožbo, in drugih posameznikov, kadar je postopek začel na lastno pobudo. Podatke se obdeluje za namene delovanja v postopkih po tem zakonu, vključno z varovanjem človekovih pravic in temeljnih svoboščin oseb iz prejšnjega stavka oziroma preučevanja, če je prišlo do kršitev njihovih pravic ali svoboščin, ali za izvajanje nadzorov na lastno pobudo glede stanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

(2) V zbirki osebnih podatkov se lahko obdelujejo ti podatki:
osebno ime oziroma firma oziroma drugo poimenovanje pobudnika in drugih oseb iz prvega stavka prejšnjega odstavka, naslov njegovega stalnega ali začasnega prebivališča oziroma sedeža,
osebno ime oziroma firma oziroma drugo poimenovanje zastopnika ali pooblaščenca pobudnika, naslov njegovega stalnega ali začasnega prebivališča oziroma sedeža,
navedba zadeve ali vprašanja, pomembnih okoliščin ali drugih podatkov v zvezi z zadevo ali vprašanjem, ki naj bi izkazovali ali izkazujejo, da je prišlo do kršitve človekovih pravic ali temeljnih svoboščin,
navedba organa iz prejšnjega člena, ki obravnava zadevo, ki jo preiskuje varuh, lahko pa tudi opravilna številka zadeve, ali tudi opravilna ali druga enolična številka zadeve organa iz prejšnjega člena,
občutljivi osebni podatki, ki so jih posredovale osebe iz prvega odstavka ali jih je organ iz prejšnjega člena posredoval kot odgovor na zahtevo varuha.

(3) Občutljive osebne podatke varuh obdeluje na način, da se z njimi seznanijo najmanjši krog pooblaščenih oseb. Ko varuh prejme te podatke od oseb iz prvega odstavka tega člena ali organov iz prejšnjega člena, odloči v 30 dneh, ali je treba podatke ali del podatkov vrniti.

(4) Zaradi spoštovanja načela zaupnosti postopka iz prvega odstavka 8. člena tega zakona se podatki v zbirki hranijo trajno pri varuhu. Podatki iz zaključenih zadev se prestavijo v arhivski del zbirke in se iz razloga iz prejšnjega stavka hranijo trajno pri varuhu.

(5) Spisi zadev iz prvega odstavka tega člena ter zadev iz III.a poglavja tega zakona se zaradi spoštovanja načela zaupnosti postopka hranijo trajno pri varuhu.

9. člen

Vsakdo, ki meni, da so mu z aktom organa kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine, lahko da pobudo za začetek postopka pri varuhu. Varuh lahko začne postopek tudi na lastno pobudo.

Varuh lahko obravnava tudi širša vprašanja, ki so pomembna za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za pravno varnost državljanov v Republiki Sloveniji.

Postopek pri varuhu je neformalen in za stranke brezplačen.

Varuh je dolžan voditi postopek nepristransko in v vsaki zadevi pridobiti stališča prizadetih strani.

12. člen

Varuha izvoli državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev za dobo šestih let in je po poteku mandatne dobe lahko še enkrat izvoljen.

15. člen

Varuh ima najmanj dva in največ štiri namestnike. Namestnika imenuje na predlog varuha državni zbor.

Varuh predlaga državnemu zboru imenovanje namestnika najkasneje šest mesecev pred potekom mandatne dobe prejšnjega namestnika.

O predlogu varuha za imenovanje namestnika državni zbor odloči v 45 dneh od dne predložitve predloga.

16. člen

Mandatna doba namestnikov traja šest let. Po poteku mandatne dobe so lahko ponovno imenovani.

17. člen

V primeru odsotnosti, smrti, poteka mandatne dobe, trajne ali začasne nesposobnosti za opravljanje funkcije nadomešča varuha njegov namestnik.

Varuh določi vrstni red namestnikov, ki ga nadomeščajo.

22. člen

Določbe 19., 20. in 21. člena veljajo tudi za namestnika varuha.

23. člen

Varuh ima pooblastila, določena s tem zakonom, do vseh državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil.

25.a člen

(1) Na področju varstva otrokovih pravic poleg drugih nalog, določenih s tem zakonom, varuh organizira in skrbi za zagovorništvo otrok v okviru notranje organizacijske enote. Zagovorništvo otrok izvajajo zagovorniki otrok (v nadaljnjem besedilu: zagovorniki) v okviru mreži prostovoljcev, ki zagotavlja vsem otrokom enako dostopnost do zagovornika.

(2) Namen zagovorništva je, da zagovornik nudi strokovno pomoč otroku, da izrazi svoje mnenje v vseh postopkih in zadevah, v katerih je udeležen, ter mnenje otroka posreduje pristojnim organom in institucijam, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih. Zagovornik ni njegov zakoniti zastopnik. Strokovna pomoč vključuje psihosocialno podporo otroku, pogovore o njegovih željah, počutju in mnenju, seznanjanje otroka s postopki in dejavnostmi na njemu primeren način, iskanje najbolj primerne rešitve skupaj z otrokom ter spremljanje otroka pred organi in institucijami, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih.

(3) Pobudo za imenovanje zagovornika lahko poda vsakdo, ki meni, da otrok ne more uresničiti pravice, da izrazi svoje mnenje. Če varuh oceni, da je pobuda utemeljena, pridobi soglasje obeh staršev ali zakonitih zastopnikov in določi zagovornika s seznama zagovornikov. Ni potrebna privolitev tistega od staršev, ki mu je bila odvzeta starševska skrb ali ki trajno ni sposoben izraziti svoje volje. Soglasje staršev ali zakonitih zastopnikov ni potrebno, če z imenovanjem zagovornika soglašata otrok, ki je že dopolnil 15 let. Če soglasja staršev ali zakonitih zastopnikov glede imenovanja zagovornika ni ali če je naknadno umaknjeno, varuh pošlje predlog za imenovanje zagovornika pristojnemu centru za socialno delo ali sodišču, ki ga imenuje s seznama zagovornikov, če oceni, da je to v postopku pred centrom za socialno delo ali sodiščem v korist otroka.

(4) Uresničevanje zagovorništva otrok spremlja strokovni svet, ki ga varuh imenuje izmed zagovornikov in strokovnjakov s področja dela z otroci. Strokovni svet vodi namestnik varuha, pristojen za varstvo otrokovih pravic.

(5) Člani strokovnega sveta opravljajo svoje delo častno in samostojno. Člani strokovnega sveta imajo pravico do povrnitve stroškov za prihod na sejo sveta. Stroški se krijejo iz proračunske postavke varuha.

(6) Način izvajanja zagovorništva otrok, njegovo organiziranost in postopek vključitve otroka v zagovorništvo, naloge strokovnega sveta, njegovo sestavo in način dela podrobneje določi varuh s splošnim aktom, ki se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

25.b člen

(1) Varuh objavi javni poziv za kandidate za zagovornike na svoji spletni strani ali na drug primeren način.

(2) Varuh lahko na seznam zagovornikov uvrsti osebo, ki izpolnjuje te pogoje:
je državljan Republike Slovenije,
je poslovno sposoben,
ji ni odvzeta starševska skrb,
ni bila pravnomočno obsojena zaradi naklepne kaznivega dejanja,

zoper njo ni bila vložena pravnomočna obtožnica zaradi naklepnega kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti,
ima končano najmanj višješolsko izobrazbo,
ima najmanj pet let delovnih izkušenj na področju dela z otroki oziroma na družinskem področju,
je kot kandidat za zagovornika opravila usposabljanje in preizkus znanja za zagovornika po programu in postopku, ki ga določi varuh na predlog strokovnega sveta,
je zaupanja vredna oseba,
je pripravljena redno sodelovati z varuhom ter se udeleževati izpopolnjevanja in usposabljanja, ki ga ta organizira,
ni drugih zadržkov, ki bi vzbujali dvom, da bo delovala v največjo korist otrok.

(3) Varuh zagotavlja redno strokovno izpopolnjevanje in usposabljanje zagovornikov.

(4) Varuh zagovorniku, ki ga uvrsti na seznam, izda izkaznico, s katero se zagovornik izkazuje pri izvajanju svojih nalog.

(5) Delo zagovornika je prostovoljno in častno, pripada pa mu nagrada, ki jo s splošnim aktom določi varuh, ter povrnitev potnih stroškov v višini, kot velja za javne uslužbenke.

(6) Zagovornika varuh izbriše s seznama, če:
sam tako zahteva,
ne izpolnjuje več pogojev,
neredno ali nevestno opravlja svoje naloge,
se ne udeleži obveznih oblik strokovnega izpopolnjevanja in usposabljanja, ki jih določi varuh.

(7) Varuh lahko za odločanje o izbrisu s seznama zagovornikov pridobi ustrezne osebne podatke brezplačno iz zbirk osebnih podatkov državnih organov.

25.c člen

(1) Otrok ima pravico do zagovornika, ki ima pri opravljanju svojega dela pravico do stikov z otrokom. Starši in druge osebe imajo dolžnost, da otroku omogočijo stike z zagovornikom.

(2) Varuh omogoča staršem ali zakonitim zastopnikom otroka, ki mu je postavljen zagovornik, da se podrobneje seznanijo z namenom in cilji zagovorništva otrok.

(3) Zagovornik mora varovati kot tajnost, kar mu je zaupal otrok. Pri posredovanju otrokovega mnenja zagovornik upošteva otrokovo voljo. Zagovornik posreduje centru za socialno delo ali sodišču izjavo otroka in svoje poročilo, razen če otrok temu nasprotuje.

(4) Zagovornik sme kot priča odreči pričanje o dejstvih, za katera je izvedel od otroka pri opravljanju dejavnosti zagovornika in glede katerih otrok nasprotuje njihovemu posredovanju.

25.d člen

(1) Z namenom izbire zagovornika v posamezni zadevi varuh vzpostavi, vodi, upravlja in vzdržuje seznam zagovornikov, ki je javno objavljen.

(2) Seznam vsebuje te podatke: ime in priimek zagovornika, EMŠO, stalno ali začasno prebivališče, vrsto in stopnjo izobrazbe ter datum uvrstitve na seznam.

(3) Z namenom statističnega spremljanja varuh vzpostavi, vodi, upravlja in vzdržuje evidenco obravnavanih zadev, ki vsebuje te podatke:
status pobudnika (npr. otrok, mati, oče, Center za socialno delo, sodišče),
datum pobude,
kraj pobudnika oziroma območje,
opis zadeve,
ime, spol in starost otroka,
ime in priimek zagovornika,
ime in priimek območnega koordinatorja,
datum imenovanja zagovornika,
način imenovanja zagovornika,
datum zaključnega srečanja.

26. člen

Vsakdo, ki meni, da so mu z aktom ali dejanjem državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine, lahko naslovi na varuha pobudo za začetek postopka.

Varuh lahko začne postopek tudi na lastno pobudo.

Če v posamični zadevi začne varuh postopek na lastno pobudo ali jo vloži v imenu prizadetega posameznika kdo drug, je potrebno za začetek postopka soglasje prizadetega.

34. člen

Vsi državni organi so dolžni pomagati varuhu pri izvedbi preiskave in mu nuditi na njegovo zahtevo ustrezno pomoč.

35. člen

V zvezi s svojim delom ima varuh pravico vpogleda v podatke in dokumente iz pristojnosti državnih organov.

Predpisi o varovanju tajnosti podatkov obvezujejo varuha, njegove namestnike in uslužbence.

36. člen

Vsi funkcionarji in uslužbenci organov iz 6. člena tega zakona se morajo odzvati varuhu na vabilo za sodelovanje v preiskavi ter zaradi dajanja pojasnil.

Varuh lahko vabi vsakogar kot pričó ali izvedenca na razgovor v zadevi, ki jo obravnava. Vabljeni se je dolžan vabilu odzvati.

41. člen

Pri obravnavanju aktov in dejanj organov lokalne samouprave je varuh dolžan upoštevati posebnosti njihovega položaja, zlasti način sprejemanja odločitev.

42. člen

Varuh oziroma oseba, ki jo varuh pooblasti, lahko vstopi v uradne prostore vsakega državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil.

Varuh lahko opravi preglede zaporov, drugih prostorov, v katerih so osebe, ki jim je odvzeta prostost ter drugih zavodov z omejeno svobodo gibanja.

Varuh ima pravico, da opravi razgovor z osebami v zavodih iz prejšnjega odstavka brez navzočnosti drugih oseb.

43. člen

Varuh poroča državnemu zboru z rednimi ali posebnimi poročili o svojem delu, ugotovitvah o stopnji spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter o pravni varnosti državljanov v Republiki Sloveniji.

Letno poročilo mora predložiti najkasneje do 30. septembra za preteklo leto.

Posebna poročila lahko varuh naslovi pristojnemu delovnemu telesu državnega zbora ali neposredno državnemu zboru.

45. člen

Varuh lahko daje državnemu zboru in vladi pobude za spremembe zakonov in drugih pravnih aktov iz njune pristojnosti.

Varuh lahko daje državnim organom, zavodom in organizacijam, ki izvajajo javna pooblastila, predloge za izboljšanje njihovega poslovanja in ravnanja s strankami.

50.a člen

(1) Za spodbujanje in varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter krepitev pravne varnosti se ustanovi Svet varuha za človekove pravice (v nadaljnjem besedilu: svet) kot posvetovalno telo varuha, ki deluje po načelu strokovne avtonomije.

(2) Svet izvaja te svetovalne naloge:
sodeluje pri pripravi ugotovitev varuha o stopnji spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter o pravni varnosti v Republiki Sloveniji,
predlaga varuhu uvedbo postopka v zvezi z morebitno kršitvijo človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
na predlog varuha obravnava širša vprašanja spodbujanja, varstva in nadzora glede človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
obrnava poročila Republike Slovenije mednarodnim organizacijam glede človekovih pravic in sodeluje pri pripravi samostojnih poročil varuha o uresničevanju mednarodnih obveznosti Republike Slovenije na področju človekovih pravic,
daje stališča o razvojnih politikah glede človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
ozavešča javnosti in stroke o pomenu in razvoju človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
opravlja druge podobne naloge na predlog varuha.

(3) Svet ne obravnava pobud iz prvega odstavka 26. člena tega zakona.

(4) Svet sestavljajo predsednik in 16 članic oziroma članov (v nadaljnjem besedilu: člani). Sedem članov je predstavnikov civilne družbe, trije člani so predstavniki znanosti, dva člana sta predstavnika vlade, zagovornik enakosti, informacijski pooblaščenec, državni zbor in državni svet pa ima vsak po enega člana.

(5) Sedem članov iz civilne družbe in tri predstavnike znanosti, ki so strokovnjaki na področju varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin, imenuje varuh na podlagi javnega razpisa, pri čemer lahko imenuje največ dva predstavnika civilne družbe in največ enega predstavnika znanosti izmed oseb, ki se niso prijavile na javni razpis. Varuh imenuje na predlog organa dva predstavnika vlade in po enega predstavnika zagovornika enakosti, informacijskega pooblaščenca, državnega zbora in državnega sveta izmed zaposlenih v navedenih organih, ki niso funkcionarji ter so poznavalci področja varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

(6) Pri imenovanju predstavnikov civilne družbe in znanosti varuh upošteva izkušnje in delovanje kandidatov na področju človekovih pravic in njihovo vizijo delovanja v svetu, zastopanost različnih področij uresničevanja človekovih pravic in prioriteta področja svojega delovanja.

(7) Mandat članov sveta je vezan na mandat varuha.

(8) Svetu predseduje namestnik varuha, ki ga za določeno obdobje pooblasti varuh.

(9) Delo sveta se uredi v njegovem poslovníku, ki ga sprejme varuh po predhodnem posvetovanju s člani sveta in se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

(10) Člani sveta opravljajo svoje delo častno in samostojno. Člani sveta imajo pravico do povrnitve stroškov za prihod na sejo sveta. Stroški se krijejo iz proračunske postavke varuha.

(11) Člana sveta razreši varuh iz naslednjih razlogov:
če sam zahteva razrešitev,
če mu je odvzeta poslovna sposobnost, ali
če se večkrat zaporedoma neupravičeno ne udeleži seje sveta.

(12) Varuh lahko razreši člana sveta, ki je predstavnik državnega organa, tudi na predlog državnega organa, ki ga je predlagal v imenovanje, če oceni, da so razlogi za razrešitev utemeljeni. Državni organ, ki predlaga razrešitev člana sveta, navede razloge za razrešitev.

(13) Varuh lahko za odločanje po drugi alineji desetega odstavka pridobi ustrezne osebne podatke brezplačno iz zbirk osebnih podatkov državnih organov.

50.b člen

(1) V okviru varuha se kot notranja organizacijska enota vzpostavi Center za človekove pravice (v nadaljnjem besedilu: center).

(2) Naloge centra so:
promocija, informiranje, izobraževanje, usposabljanje, priprava analiz in poročil s posameznih področij spodbujanja in varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
organiziranje posvetovanj glede uresničevanja, spodbujanja in varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
sodelovanje s civilno družbo, sindikati in drugimi državnimi organi,
dajanje splošnih informacij o vrstah in oblikah pritožb na mednarodne organe zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
sodelovanje v mednarodnih organizacijah ter združenjih na evropski in svetovni ravni, ki delujejo na področju uresničevanja, spodbujanja in razvoja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

(3) Center ne obravnava pobud iz prvega odstavka 26. člena tega zakona.

(4) Delovanje centra se uredi v poslovníku varuha.

50.c člen
(Državni preventivni mehanizem)

(1) Kot notranja organizacijska enota varuha deluje državni preventivni mehanizem po Opcijskem protokolu h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, določenem z Zakonom o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 20/06).

(2) Delo državnega preventivnega mehanizma vodi namestnik varuha, ki ga za določeno obdobje pooblasti varuh.